

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Artūras Ramukevičius

**APLINKOSAUGOS REIKALAVIMŲ VYKDYMAS MIŠKŲ
URĖDIJOSE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2010

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA

Artūras Ramukevičius

APLINKOSAUGOS REIKALAVIMŲ VYKDYMAS MIŠKŲ
URĖDIJOSE

Magistro darbas
Socialiniai mokslai, aplinkosaugos vadyba (NVAM8/2)

**Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos
magistro kvalifikaciniam laipsniui igyti yra originalus autorinis darbas.**

Magistro darbo autorius.....Artūras Ramukevičius.....
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas ..... prof. habil. dr. V. Vaškelaitis.....
(vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas .....
(vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Artūras Ramukevičius.

Aplinkosaugos reikalavimų vykdymas miškų urėdijose.

Magistro darbas

Tyrimo tikslas - išanalizuoti ir nustatyti aplinkosaugos vadybos ypatumus miškų ūkyje įgyvendinant aplinkosaugos reikalavimus. Miškininkų darbas ir veikla yra vertinami palankiai. Urėdijose yra laikomasi aplinkosaugos reikalavimų siekiant išsaugoti biologinę įvairovę ir didinant miškininkystės veiklos apimtį. Akcentuojamos prevencinės programos ir naujos modernios technikos įsigijimas siekiant išvengti gaisrų bei tinkamai realizuoti stichinių nelaimių padarinius. Darbe kelta hipotezė, jog valstybiniuose ir privačiuose miškuose iškyla skirtingos problemos pasitvirtino, kadangi valstybiniame sektoriuje yra griežtai laikomasi ES aplinkosauginių reikalavimų ir yra vykdomos numatytos valstybės priemonės įgyvendinant aplinkosaugos politikos klausimus, o privačiame sektoriuje susiduriama su dar nepalankiu miškų savininkų požiūriu į ES teikiamą paramą bei žinių trūkumą valdant mišką.

SUMMARY

Artūras Ramukevičius.

The execution of environmental protection requirements in forests' enterprises

Master's work.

The aim of research - to analyse and determine the peculiarities of environmental protection management in forestry by implementing the requirements of environmental protection. The work and activities of foresters are well evaluated. Forest enterprises are regarding the requirements of environmental protection in order to save biological diversity and to increase the amounts of forestry activities. Prevention programmes are emphasized, also the acquisition of modern technologies in order to prevent fires and properly realize the effects of elemental disasters. The hypothesis about the rifted problems were approved as in national forests the EU environmental protection requirement are strictly implemented and all the measures are applied. In the sector of private forestry it is faced with the forests' owners negative attitude towards the EU support and the lack of knowledge in forestry management.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė Miškų ūkio politikos SSGG analizė
- 2 lentelė Teisinė veikla, turėjusi įtakos aplinkos politikai
- 3 lentelė Respondentų demografinės charakteristikos

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 pav. Aplinkos politikos principai
- 2 pav. Valstybės įmonių miškų urėdijų pasiskirstymas rekreacijos intensyvumo lygmenimis regionuose
- 3 pav. Rekreacinių objektų atnaujinimo ir įkūrimo 2003 – 2007 m. Lietuvos urėdijose rezultatai (vnt.)
- 4 pav. VI miškų urėdijų rekreaciniai objektai pritaikyti neįgaliųjų naudojimuisi, vnt.
- 5 pav. Aplinkos apsaugos politikos struktūros vertinimas
- 6 pav. Teisės aktų rengimo ir skiriamo dėmesio jų įgyvendinimo mechanizmui vertinimas
- 7 pav. Lietuvos aplinkosaugos politikos integravimo į ūkio šakų teritorijų plėtrą vertinimas
- 8 pav. Aplinkos kokybės pokyčių per Nepriklausomybės metus vertinimas
- 9 pav. ES lėšų panaudojimo miškų aplinkosauginėje veikloje vertinimas
- 10 pav. Valstybės dėmesio aplinkosaugos problemos spręsti didinimo galimybių vertinimas
- 11 pav. Lietuvos miškų būklės vertinimas
- 12 pav. Miškininkų veiklos ir darbo vertinimas
- 13 pav. Aplinkosauginių reikalavimų laikymasis urėdijose
- 14 pav. Dažniausios gaisrų priežastys urėdijose
- 15 pav. Ekonominės, ekologinės, socialinės vertės vykdomos priemonės
- 16 pav. Stichinių nelaimių ir gaisrų paveiktų miškų atkūrimo priemonių naudojimas
- 17 pav. Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimui taikomos priemonės
- 18 pav. Urėdijos darbuotojų ir privačių miškų savininkų bendradarbiavimo formos
- 19 pav. Problemos kylančios privačiame miškų ūkyje urėdijos darbuotojų požiūriu
- 20 pav. Sertifikavimo nevykdymo privačiuose miškuose priežastys
- 21 pav. Privačių miškų savininkų problemų sprendimo būdai

TURINYS

SANTRAUKA.....	3
ĮVADAS.....	6
1. APLINKOSAUGOS VADYBOS MIŠKŲ ŪKYJE PROBLEMOS	9
1.1. Miškų ūkio vadybos sistema.....	9
1.2. Aplinkosaugos vadybos specifika, vieta, ypatumai	15
1.3. Priemonės, taikomos aplinkosaugos vadyboje	19
1.3.1. Miškų sertifikavimas	19
1.3.2. Ekologinės bei rekreacinės vertės didinimas	23
1.3.3. Miškų aplinkosaugos išmokos miškų būklės gerinimui	27
2. APLINKOSAUGINIAI REIKALAVIMAI MIŠKŲ ŪKYJE.....	33
2.1. Aplinkosauginių reikalavimų sritys	33
2.2. Miško sanitarinė apsauga.....	37
2.3. Miško apsauga nuo gaisrų	38
3. APLINKOSAUGOS VADYBOS (MIŠKŲ ŪKYJE) TOBULINIMAS	40
3.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas	40
3.2. Tyrimo imties charakteristika	41
3.3. Tyrimo duomenų analizė	42
IŠVADOS.....	58
REKOMENDACIJOS	60
LITERATŪRA	61
PRIEDAI	64

ĮVADAS

Aplinkos apsauga pastaraisiais dešimtmečiais tapo viena aktualiausių pasaulinių problemų. Nedaug liko visuomeninio ir ūkinio gyvenimo sričių, kurios nebūtų susijusios su aplinkosauga, todėl mokslinėje literatūroje aplinkosaugos problemų sprendimui skiriamas didelis dėmesys.

Aktualumas. Gamtos teršimas, netausojantis gamtos išteklių naudojimas, ir kiti negatyvūs žmogaus veiklos faktai priartino pasaulinės ekologinės krizės grėsmę. Todėl pastaruosiu metu visose šalyse yra kreipiamas didžiulis dėmesys aplinkosaugai ir jos priemonių įgyvendinimui, kadangi siekiama išsaugoti aplinką ir būsimoms kartoms.

Lietuvos Konstitucijos 47 straipsnyje nurodoma, kad Lietuvos Respublikai išimtinė nuosavybės teise priklauso: žemės gelmės, taip pat valstybinės reikšmės vidaus vandenys, miškai, parkai, keliai, istorijos, archeologijos ir kultūros objektai. Todėl galima teigti, kad miškai yra Lietuvos nacionalinis turtas.

1938 m. Lietuvos miškingumas buvo 21,8 proc., 1948 m. – tik 19,7 proc., 1983 m. – 27,9 proc., 1991 m. - 29,8 proc. Vien nuo 2001 m. sausio 1 d. miško žemės plotas padidėjo 115,4 tūkst. ha, arba 1,8 proc.

Beveik 20 proc. šalies medynų yra brandūs. Pokario metais tokių buvo tik 9 procentai, kadangi prieš karą, jo metu bei pokariu miškai buvo labai iškirsti ir miškininkams teko užauginti naują miško pamainą. Todėl dabar yra galimybė tvarkyti miškus iškertant senus brandžius medžius. Pastaraisiais metais valstybiniuose miškuose iškertama 3,6 – 3,7 mln. kubinių metrų medienos.

Galima paminėti, kad miškas teikia ne tik medieną, bet ir didelę socialinę naudą: rekreaciją, grybus, uogas, todėl reikalinga darni miškotvarkos vadyba, kuri būtų orientuota į subalansuotą miškininkystės veiklą bei aplinkosaugos reikalavimų vykdymą miškų ūkyje.

Tyrimo problema: Aplinkosaugos vadyba sprendžia aplinkosaugos reikalavimų vykdymą įvairiose ūkio šakose, taip pat yra ir miško ūkio srityje. Tačiau teigtina, kad ne visi aplinkos apsaugos klausimai yra tinkamai išsprendžiami miškų ūkyje, nes tam trūkto neišbaigta valstybinė strategija ir tai, kad miškų ūkį sudaro du sektoriai: valstybinis ir privatus.

Dėl paaštrėjusios aplinkos taršos problemos tiek regioniniu, tiek valstybės ar Europos lygiu yra parengiama ir išleidžiama vis daugiau įvairių teisės aktų - įstatymų, rekomendacijų, normatyvų ir taisyklių, reguliuojančių veiklą gamtinėje aplinkoje. Tačiau vien išleidžiamų teisės aktų tam, kad būtų įgyvendintas pagrindinis valstybės aplinkos apsaugos politikos tikslas – t.y. užtikrinta bent jau neblogėjanti aplinkos būklė - nepakanka. Aplinkos apsaugos problema dabartiniu metu tokia sudėtinga, kad ją tenka spręsti įvairių sričių specialistams: praktikams, gamybos priemonių kūrėjams, ūkio organizatoriams, miškininkams ir kitų šakų atstovams. Tačiau ne mažiau išmanymo

ir dar daugiau kvalifikacijos būtina valdymo darbe tam tikrose valstybės valdymo institucijose, kuriose aplinkosauga įgyvendinama.

Aplinkosaugos vadybos svarbiausias uždavinys – sukurti darniai veikiančią aplinkosauginio planavimo sistemą. Aplinkosaugos organizavimas yra specifinė valstybės reguliavimo veikla, apimanti visas valstybės institucijas, kurios vykdo valstybinį valdymą aplinkosaugos sferoje, atsirandanti būtent dėl aptartų žmogaus veiklos nulemtų aplinkos pokyčių. Kiekviena valstybė turi savitą aplinkosaugos organizaciją, kuri yra didžiulė atvira sistema. „Aplinkosaugos organizacinė struktūra yra daugiapakopė ir apima valdymo veiklą nuo aukščiausių valstybinės valdžios institucijų iki konkrečios aplinkosaugos operacijos atlikėjo“ (Šakočius, 1996, p. 156).

Tyrimo tikslas. Išanalizuoti ir nustatyti aplinkosaugos vadybos ypatumus miškų ūkyje įgyvendinant aplinkosaugos reikalavimus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti aplinkosaugos vadybos miškų ūkyje problemas;
2. Aptarti aplinkosauginius reikalavimus miškams;
3. Išskirti valstybinio ir privataus miškų ūkio problemas vykdant ES aplinkosaugos reikalavimus;
4. Ištirti miškų urėdijų darbuotojų bei miškų savininkų nuomonę dėl aplinkosaugos reikalavimų vykdymo miškų urėdijose ir privačiuose.

Hipotezė: Įgyvendinant ES aplinkosaugines priemones valstybiniame ir privačiame miškų ūkyje išskyla skirtingos problemos.

Darbo metodai:

Mokslinės literatūros analizė atliekama, siekiant moksliskai ir teoriniu pagrindu pagrįsti aplinkosaugos reikalavimų vykdymą miško urėdijose.

Dokumentų turinio analizė reikalinga taikyti analizuojant Lietuvos Respublikos teisės norminius aktus, kurie reglamentuoja miško aplinkosaugos dalykus, bei generalinės urėdijos dokumentus, reglamentuojančius aplinkosaugos problemas miškuose.

Anketinė apklausa: skirta urėdijų darbuotojų, miškų savininkų nuomonei dėl aplinkosaugos reikalavimų vykdymo ir aplinkosauginės veiklos organizavimo urėdijose ištirti;

Statistinės duomenų analizės: duomenų analizavimui taikomi kokybiniai ir kiekybiniai statistiniai metodai: aprašomoji statistika, procentinė išraiška, duomenų pavaizdavimas stulpeliniais grafiku, naudojant kompiuterinę MS Excel programą.

Teorinis tyrimo reikšmingumas pasireiškia tuo, kad išsiaiškinti mokslinės ir įstatyminės aplinkosauginės galimybės, kurios išplės miškų aplinkosaugos reikalavimų sampratą.

Rengiant darbą ir analizuojant su darbo tema susijusią informaciją, susipažinta su autorių, rašiusių apie aplinkosaugą miškuose, darbais ir bus galima įvertinti mokslinės literatūros šiuo klausimų poreikio tenkinimą.

1. APLINKOSAUGOS VADYBOS MIŠKŲ ŪKYJE PROBLEMOS

1.1. Miškų ūkio vadybos sistema

Šiuolaikiniame pasaulyje aplinkosauga tampa subalansuotosios ir tolygios plėtos proceso neatsiejama dalimi. Anot V. Domarko (2003), ji gali būti efektyviai įgyvendinama tik vieningai veikiant ir bendradarbiaujant vyriausybinėms ir nevyriausybinėms organizacijoms, tarp jų tarptautinėms, vietos valdžiai, įvairių ūkio šakų įmonėms, visuomenės atstovams bei atskiriems visuomenės nariams. Todėl aplinkosauga gali būti priskiriama viešosios politikos ir viešojo administravimo interesų sričiai, o tos srities programų vadybos tobulinimas yra kompleksinė problema. „Aplinkos apsaugos vadybos sistema – tai sukurta, dokumentuota, įgyvendinta ir veikianti organizacinė struktūra, kuria valdomos prioritetinės aplinkos apsaugos problemos bei siekiama teisinių reikalavimų atitikties“ (Šileika, 2001, p.78).

Vadinasi, aplinkosaugos vadybos specifika reikšminga tuo, kad, neturint reikiamų tam tikrų sričių žinių, iš principo neįmanoma įdiegti veiksmingos aplinkosaugos sistemos organizacijoje. Pasak A. Šileikos (2001), čia būtina plati aplinkosaugos teisės, pavojingų atliekų tvarkymo, racionalaus gamtos išteklių naudojimo ir švaresnės gamybos sričių kompetencija. Tik įdiegusi daugelį vadybos instrumentų ir išugdžiusi plačią personalo kompetenciją, organizacija gali tikėtis realios vidinės naudos iš įdiegtos ir sertifikuotos vadybos sistemos.

Tinkama vadybos sistema orientuota į kylančių problemų sprendimą. Šiuolaikiniame pasaulyje vienos iš pagrindinių problemų, kurios pastebimos visose ūkio ir gyvenimo srityse – aplinkos apsaugos problemos, todėl galima teigti, kad aplinkosaugos problemos yra spręstinos įvairiose srityse ir kad tai yra kompleksinė problema.

Miškų ūkio sistemos aplinkosaugos problemas sprendžia aplinkosaugos vadybos institucinė sistema. Lietuvos miškų ūkio valdymo sistema pagrįsta funkcijų ir kompetencijų (politikos ir strategijos formavimo – įgyvendinimo – kontrolės) atskyrimo principu: atitinkamo sektoriaus politiką ir strategiją formuoja už šio sektoriaus valstybinį valdymą atsakinga ministerija, šią politiką ir strategiją įgyvendina ministerijai pavaldžios institucijos, įgyvendinimo kontrolė priskiriama atitinkamai (dažniausiai tai pačiai ministerijai pavaldžiai) kontrolės institucijai. Tokia sistema apibrėžta Miškų įstatymo 5 straipsnio nuostatomis, reglamentuojančiomis miškų ūkio valstybinį valdymą ir kontrolę. Miškų politiką formuoja Aplinkos ministerija (joje – Miškų departamentas), ją įgyvendina Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos, vykdydama jai priskirtas miškų urėdijų (valstybės miško įmonių) steigėjo funkcijas, o šį įgyvendinimą kontroliuoja Aplinkos ministerijai pavaldūs šios Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos teritoriniai miškų kontrolės padaliniai. Miškų ūkio politiką formuoja Aplinkos ministerija (joje Miškų departamentas), ją

įgyvendina Generalinė miškų urėdija prie aplinkos ministerijos, vykdydama jai priskirtas miškų urėdijų (valstybės įmonių) steigėjo funkcijas, o šį įgyvendinimą kontroliuoja Aplinkos ministerijai pavaldžios Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos teritoriniai miškų kontrolės padaliniai. Miško politikos įgyvendinimo rezultatai atsispindi urėdijų veiklos ataskaitose, kurių pagrindu kasmet ruošiamos Miško ūkio įmonių ūkinės veiklos rodiklių suvestinės. Visų miškininkavimo subjektų veiklos rezultatai atsispindi Miško ūkio statistikos metraščiuose. (Miškų ūkio organizacinė struktūra pateikiama 1 priede.)

Miškų departamente yra 4 skyriai: Miškų ūkio plėtros, Miškotvarkos ir miškų išteklių, Privačių miškų, Miškininkystės skyriai. Svarbiausieji departamento uždaviniai yra formuoti miško ūkio politiką ir strategiją, organizuoti ir koordinuoti jos įgyvendinimą bei siekti, kad miškai būtų tvarkomi pagal tvaraus ir subalansuoto miško ūkio principus, būtų racionaliai naudojami miško ištekliai, išsaugotos miškų ekosistemos, biologinė įvairovė miškuose ir kraštovaizdžio stabilumas, stiprinamos miškų apsauginės savybės, didinamas Lietuvos teritorijos miškingumas ir miškų produktyvumas.

Miškų departamentas atlieka įvairias funkcijas. Jo specialistai rengia mikro ūkio plėtros kryptis ir prognozes, tikslines programas, koordinuoja ir kontroliuoja jų įgyvendinimą, taip pat rengia arba dalyvauja rengiant LR įstatymų, nutarimų ar kitų teisės aktų projektus miško atkūrimo, apsaugos, naudojimo, nenukirsto medžio ir apvalios medienos pardavimo, žemės (miškų) reformos klausimais. Viena svarbesnių šio departamento veiklos sričių – visų šalies miškų inventorizacijos planavimas, taip pat šios inventorizacijos bei valstybinės miškų apskaitos organizavimas ir koordinavimas; metinės pagrindinių kirtimų normos valstybiniuose miškuose projekto rengimas, pagrindinių ir tarpinių miško kirtimų apimties miškų urėdijoms ir nacionaliniams parkams nustatymas. Šis departamentas rengia pagrindinių bei ugdymo kirtimų ir sanitarinės miško apsaugos nuostatus, taisykles (tvirtina aplinkos ministras), pagrindinių kirtimų normos apskaičiavimo metodiką, rengia nenukirsto valstybinio miško kainų projektus. Šio departamento specialistai konsultuoja miško savininkus privačių miškų tvarkymo, ES struktūrinių fondų įsisavinimo klausimais, nagrinėja piliečių skundus.

Generalinę miškų urėdiją sudaro septyni skyriai. Svarbiausi šios institucijos uždaviniai yra organizuoti ir koordinuoti miškų urėdijoms priskirtų valstybinių miškų atkūrimą, priežiūrą, apsaugą ir miško išteklių naudojimą, siekiant šių miškų ūkio principus, bei siekti miškų urėdijoms patikėto valstybės kapitalo išsaugojimo, jo efektyvaus naudojimo bei miškų urėdijų pelningos veiklos. Generalinė miškų urėdija atlieka miškų urėdijų steigimo funkcijas, nustato joms privalomąsias miško atkūrimo, apsaugos ir tvarkymo darbų normas, kartu su savivaldybėmis rengia bendrą valstybinę priešgaisrines ir sanitarinės miško apsaugos sistemą, organizuoja jos įgyvendinimą ir funkcionalumą. Šios funkcijos virsta detalesniais darbais: miškų urėdijų veiklos koordinavimas

joms atkuriant ir įveisiant miškus, auginant miško sodmenis, ugdant medynus ir vykdant kitus miškų priežiūros darbus, saugant miškų genofondą bei plėtojant sėklininkystę, saugant miškus nuo gaisrų, kitų stichinių nelaimių, miško kenkėjų, savavališko kirtimo, kitų veiksmų, darančių žalą miškams, jų gyvūnijai bei augalijai. Generalinė miškų urėdija taip pat koordinuoja miškų urėdijų veiklą vykdant miškų technologinį tvarkymą, ruošiant žaliavinę medieną, naudojant kitus miško išteklius, perdirbant žaliavinę medieną medienos perdirbimo padaliniuose, tiesiant miško kelius, sausinant miškus, statant ir remontuojant gamybinius objektus. Ši institucija atsakinga ir už žaliavinės medienos apskaitos bei ženklinimo tvarkos projektų rengimą, miškų urėdijų prekybos žaliavine mediena ir nenukirstų miškų koordinavimą, Apvalios medienos pardavimo taisyklių laikymosi miškų urėdijose kontrolę, miškų urėdijoms valdyti paskirtų miškų sertifikavimo organizavimą bei koordinavimą, miškų urėdijų komercinės medžioklės ūkiui plėtoti skirtų medžioklės plotų tvarkymo ir naudojimo koordinavimą, miškų urėdijų veiklos ekonominių, darbo jėgos, materialinių išteklių naudojimo normatyvų nustatymą, miškų urėdijų pasitikėjimo teise valdomo valstybės turto naudojimo efektyvumo bei miškų urėdijų veiklos pelningumo analizę.

Nuo 2002 metų Miškų ir saugomų teritorijų departamentas reorganizuotas ir įkurtas Aplinkos Ministerijos Miškų Departamentas ir Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos padaliniai nuo 2004 metų perduoti regiono aplinkos apsaugos departamentams.

Atskyrus miškų politikos formavimo, ūkinės veiklos vykdymo ir kontrolės funkcijas, įkurtos ir veikia šios institucijos: Aplinkos ministerijos Miškų Departamentas, Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos, valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos Miškų kontrolės skyrius.

Pagrindiniai miškų ūkį reglamentuojantys teisės aktai yra Lietuvos Konstitucija (1992), LR Miškų įstatymas (Žin. 2001, Nr. 35 – 1161), LR Žemės įstatymas (Žin. 2004, Nr. 28 - 8682), LR Žemės reformos įstatymas (1997, Nr. 69 - 1735) bei LR Piliečių nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas (Žin. 1997, Nr. 65 - 1558).

Aiškinantis miškų ūkio aplinkosauginę politiką galima pateikti SSGG analizę (žr. 1 lentelė)

1 lentelė

Miškų ūkio politikos SSGG analizė

STIPRYBĖS	GALIMYBĖS
<p>Pakankami miškų ištekliai subalansuotoms visuomenės reikmėms tenkinti;</p> <p>Dideli miškų plotai skirti miško ekosistemų, dirvožemio, oro, vandens apsaugai, rekreacijai, kitoms ekologinėms ir socialinėms funkcijoms atlikti;</p> <p>Vyrauja našūs medynai, miškų kirtimų apimtys leidžia užtikrinti pramonės ir gyventojų</p>	<p>Įveisus miškus menkavertėse ir nenaudojamose žemėse, Lietuvos miškingumas padidėtų keletu procentu ir priartėtų prie kitų Baltijos šalių miškingumo;</p> <p>Mažėjant oro taršai ir taikant būtinas miško kenkėjų, ligų ir kitų miškus žalojančių veiksnių prevencijos priemones, Lietuvos miškų būklė galėtų toliau gerėti;</p>

<p>aprūpinimą vietine miško žaliava, medienos gaminių ir žaliavos eksportą; Visi Lietuvos miškai, jų ištekliai yra inventorizuoti, duomenys periodiškai aktualizuojami ir naudojami miškų ūkio praktikoje; Miškų ūkio veiklą nereikia subsidijuoti iš valstybės biudžeto; Pakankamai aukšta miškų ūkyje dirbančių specialistų kvalifikacija; Miškų urėdijose naudojama racionali medienos ruošos technologija ir šiuolaikinė medienos ruošos technika; Pakankamas kelių tinklas miškų ūkiui plėtoti;</p>	<p>Privati miškų nuosavybė sudaro sąlygas formuoti miško žemės rinkai bei konkurencijai šalies miškų sektoriuje ir užsienio rinkose; Didėjančios rangos darbų apimtys sudaro sąlygas plėstis privačioms rangos įmonėms; Palanki šalies geografinė padėtis medienos produktų užsienio prekybai plėtoti; Panaudoti užsienio šalių, tarptautinių ir Europos struktūrinių fondų teikiamą paramą miškų sektoriaus plėtrai.</p>
SILPNYBĖS	GRĖSMĖS
<p>Mažo ploto miško daigynuose/ medelynuose neužtikrinama miško sodmenų kokybė, didelė jų išauginimo savikaina, ribotos modernios technikos bei pažangių technologijų panaudojimo galimybės; daugelyje daigynų/ medelynų auginamas nepakankamas lapuočių medžių ir krūmų rūšių asortimentas; Lėtai vykdoma žemės (miškų) reforma, dėl ko nepakankamai panaudojami šalies miškų ištekliai; Smulkios privačių miškų valdos, silpna miško savininkų kooperacija bei miškininkystės žinių stoka stabdo privataus miško ūkio plėtrą; Didelė apvaliosios ir mažai apdorotos medienos dalis yra eksportuojama; Nepakankamai išplėtotą šalies medienos pramonę;</p>	<p>Didėjant smulkių privačių miško valdų skaičiui, egzistuojanti priešgaisrinės ir sanitarinės miško apsaugos sistema gali tapti nepakankamai efektyvi; Mažėjant valstybinių miškų plotams, dalis miškų urėdijų gali tapti ekonomiškai efektyviomis;</p>

Sudaryta autoriaus

Šaltinis: Lietuvos miškų ūkio politika ir jos įgyvendinimo strategija (2002)

Analizuojant SSGG analizę, galima pastebėti, kad miškų ūkio politikos vykdyme vyrauja stiprybės ir galimybės. Tačiau atsižvelgiant į nurodytas grėsmes galima teigti, kad yra problemų dėl gausėjančių privačių miško savininkų miško naudojimo ir nepriežiūros. Todėl galima teigti, kad Lietuvos miškų ūkio politikos siekis turėtų būti valstybinių miškų išsaugojimas ir tikslingas jų naudojimas.

Pagrindinis įstatymas, kuriuo vadovaujamosi dirbant miškuose, juos eksploatuojant yra LR Miškų įstatymas. Šis įstatymas priimtas 1994 metais, aktuali redakcija 2001 metais (Žin., 2001, Nr. 35-1161) Miškų įstatymo paskirtis – reglamentuoti miškų atkūrimą, apsaugą bei naudojimą ir sudaryti teisinę prielaidą, kad visų nuosavybės formų miškai būtų tvarkomi pagal vienodus tvaraus ir subalansuoto miškų ūkio principus, užtikrinant racionalių miškų išteklių naudojimą aprūpinant pramonę žaliava, biologinės įvairovės išsaugojimą, miškų produktyvumo didinimą,

kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę, galimybę dabar ir ateityje atlikti ekologines, ekonomines ir socialines funkcijas nedarant žalos kitoms ekosistemoms.

Taigi, priėmus naują Miškų įstatymą (2001), yra suformuoti aštuoni teritoriniai miškų kontrolės padaliniai valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos Miškų kontrolės skyriaus sudėtyje. Šios institucijoms priskiriamos tokios funkcijos:

- Leidimų miškui kirsti išdavimas;
- Valstybės miško ūmonių valdomų ir privačių miškų savininkams miško naudojimo, atkūrimo, priežiūros ir apsaugos klausimais teikimas;
- privačių miškų savininkų mokymo organizavimas;
- privačių miško valdų miškotvarkos projektų koordinavimas ir miškotvarkos projektų derinimas.

Lietuvai tapus ES nare labai svarbu orientuotis į ES aplinkosaugos vadybos klausimus ir jų sprendimams. Remiantis V. Domarku ir A. Varapnicku (2006), teigtina, kas ES politika ir bendri kitų ūkio šakų susitarimai turėjo įtakos ir ES miškų politikos principams. Todėl daugelyje ES šalių buvo atnaujinti miško įstatymai ir atitinkamos reglamentavimo normos, ypač aplinkos ir medžioklės srityje. V. Domarkas ir A. Varapnickas (2006) teigia, kad tokiuose atnaujintuose įstatymuose yra skelbiama miško ekonominių, socialinių kultūrinių ir aplinkosauginių miško funkcijų lygybė, atitiktis Jungtinių Tautų aplinkos ir plėtros konferencijos (1992) bei Helsinkio (1993) ministrų konferencijos dokumentams bei rezoliucijoms, nauji nuosavybės santykiai pereinamosios ekonomikos šalyse. Įsigaliojus atnaujintiems miško įstatymams buvo rengiamos nacionalinės miškų programos. Šių programų rengimui pasak R. Deltuvo (2001) įtakojo:

- 1) plačioji visuomenė vis labiau domisi miškais, jų būkle ir vis intensyviau prieštarauja profesionalų veiklai juose;
- 2) vyriausybės stengiasi užtikrinti didesnę miškų sektoriaus strateginės plėtros viešumą ir demokratiškumą
- 3) aplinkos organizacijos didina savo politinę ir administracinę įtaką miško ūkui, veržiasi dalyvauti jo valdymo organams.

Domarkas V., Varapnickas A (2006) nurodo, kad ES miškų ūkio Strategijoje yra užfiksuoti tokie bendrieji ES miškų politikos principai gali būti apibendrinami taip:

1. Miškai turi būti saugomi ir tvarkomi kaip atsinaujinantis išteklius, siekiant užtikrinti esminę Europos Bendrijai dabar ir ateityje miško produktų ir paslaugų pasiūlą ir apimančią tris veiklos sritis: 1) medienos gamybos didinimą; 2) aplinkos saugą ir gerinimą; 3) teisę lankyti miške poilsiauti, - t.y. deklaruojamas daugiatiksliis miško ūkis pagal nuosavybės formas, laiką ir vietą;

2. Miškų politika turi: 1) pripažinti ilgą miško auginimo trukmę ir vengti staigių krypties pokyčių; 2) atsižvelgti į nuosavybės formų skirtumus bei sąveiką (privati, valstybinė, kita viešoji); 3) skatinti sąlygas, kuriomis tinkamai tvarkomi miškai teiktų ekonominę naudą;

3. Miškų politika turi būti derinama su kitų ūkio sektorių: žemės naudojimo, žemės ūkio, medienos pramonės, regioninės plėtros (ypač darbo vietų kūrimo požiūriu), miesto ir kaimo aplinkos;

4. Žemės ūkio ir kitų ūkio sektorių politikos turi atsižvelgti į miško ūkio reikmes;

5. Miškų savininkai gali tvarkytis juos savo nuožiūra, bet nepažeisdami nacionalinių įstatymų;

6. Miškų politikos priemonės turi būti derinamos Bendrijos lygyje bendriems tikslams pasiekti.

Taigi akcentuotina, kad Lietuvos miškų ūkio valdymo tobulinimui yra skiriamas nemažas dėmesys. taigi „esant dabartinei urėdijų valdymo sistemai, didėjant urėdijų plotui, valdymo sąnaudos mažėja dėl valdymo neapibrėžtumo didėjimo“ (Domarkas, Varapnickas, 2006, p.43). Minėtų autorių atlikti tyrimai miškų urėdijose parodė, kad valdymo neapibrėžtumą galima sumažinti mažinant urėdijos plotą arba didinant personalo kiekį, ir todėl optimizuotas urėdijos dydis turi būti susietas su pakankamu urėdijos valdymo darbuotojų skaičiumi. Tuo tikslu buvo parengti su urėdijų reorganizavimo scenarijai:

1) urėdijų dydis mažinamas iki 15 – 25 tūkst. ha, o valdymo specialistų mažinama iki 6 – 12, visus urėdijos darbus vykdant rangos būdu, sprendimus priimant urėdijai ir jų įgyvendinimą organizuojant ir koordinuojant urėdijos specialistams;

2) urėdijos stambinamos iki 25 – 45 tūkst. ha, o valdymo specialistų paliekama iki 15 – 21, visus urėdijos darbus vykdant mišriu – rangos ir ūkiniu būdu, sprendimus pagal kompetenciją priimant urėdams ir girininkams, sprendimų įgyvendinimą daugiausiai organizuojant girininkams, tiesioginę kontrolę vykdant girininkams, o bendrąją – urėdijos specialistams.

Pažymėtina, kad labai svarbus veiksnys urėdijų gyvybingumui palaikyti yra kertamos ir parduodamos medienos kiekis, todėl urėdijos dydis gali priklausyti nuo žaliavinės medienos ruošos ir parduodamo nenukirto miško tūriu.

Tačiau reikia pastebėti, kad siekiant tikslingo valdymo ir atsižvelgiant į tai, kas miškų ūkį stipriai veikia įvairūs globalizacijos procesai vis tik reikalinga ieškoti optimalaus miškų ūkio valdymo modelio. Miškų urėdijų veikla yra organizuojama remiantis Generalinės miškų urėdijos prie aplinkos ministerijos nuostatais (2007).

Pasak I. Lazdinio „Lietuvos miškų ūkis – moderni į rinką orientuota, racionaliai naudojantis bei gausinanti miško išteklius, turinti išplėtotą infrastruktūrą bei kvalifikuotus darbuotojus, teikianti pažangias technologijas, kurianti darbo vietas ir jaukią gyvenamąją aplinką šalies ūkio

šaka“ (Lazdinis, Dudutis, 2008, p.111). Todėl teigtina, kad miškų ūkio atliekama veikla turi didelę ir svarbią reikšmę aplinkos apsaugos politikai.

S. Mizaro (2009) teigimu, šiuo metu Lietuvoje susiformavo dvi lygiavertės miškų ūkio sistemos: valstybinė ir privati. Tačiau organizaciniu požiūriu jos iš esmės skiriasi. Valstybiniame miškų ūkyje yra 37 etatus ir apie 2,5 mln. lt metinį finansavimą turinti GMU, 42 urėdijų sistema su 25 tūkst. darbuotojų ir apie 100 mln. metinėmis išlaidomis. Valstybiniame privataus miškų ūkio reguliavime nepakankamai akcentuojamos socialinių kaimo plėtros problemų sprendimo galimybės, plėtojant miškininkystę (gyventojų pajamų bei užimtumo augimas); nesprenžiami optimalaus medienos tiekimo iš privačių miškų užtikrinimo uždaviniai; susidarė daug nesprenžiamų konfliktinių situacijų dėl socialinių, ekologinių miškų funkcijų nesuderinamumo.

Anot S. Mizaro (2009), privačių miškų organizacinės struktūros turėtų spręsti tokius pagrindinius uždavinius: teisės aktų tobulinimas; kooperavimasis, asocijavimasis bei privačių girininkijų steigimas; ES paramos panaudojimas; informavimas, konsultavimas ir mokymas; miško valdų konsolidavimas; kompensacijos už ribojimus; skatinimas; inovacijų plėtra; kirtimų leidimai; aprūpinimas miškotvarkos medžiaga; atstovavimas.

Taigi, siekiant užtikrinti subalansuotą miškų ūkio plėtrą, patenkinti įvairių visuomenės grupių poreikius miškui ir užtikrinti miškų išsaugojimą ateities kartoms, pripažįstant ilgą miško augimo trukmę ir atsižvelgiant į nuosavybės formų skirtumus bei sąveiką, skatinant sąlygas, kuriomis teisingai tvarkomi miškai duotų šaliai ekonominę naudą. Lietuvoje yra formuojama ilgalaikė miško ūkio politika, suderinta su kitų šalies ūkio šakų politikomis ir besiremianti šalies tradicijomis bei Europos Sąjungos teisinių normų, tarptautinių konvencijų, rezoliucijų, susitarimų, programų bei nacionalinių teisės aktų reikalavimais.

Pažymėtina, kad miško ūkio politikos įgyvendinimui panaudojami miškų ūkio politikos instrumentai: gerai organizuota, kvalifikuota ir nepriklausanti nuo trumpalaikių politinių pokyčių miškų administracija; Miškų įstatymas ir kiti teisės aktai; mokesčiai ir finansinė parama; švietimas ir mokymas; miškų ūkio informacijos valdymas; ryšiai su visuomene.

1.2. Aplinkosaugos vadybos specifika, vieta, ypatumai

Lietuvos Respublikoje veikia vieninga aplinkos apsaugos valstybės valdymo sistema. Aplinkos apsaugą Lietuvoje reguliuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Aplinkos apsaugos ministerija, kitos įgaliotos valstybės institucijos. Aplinkos apsaugos įstatymas apibrėžia, kad Lietuvos aplinkos apsaugos objektas – tai Lietuvos Respublikos teritorijoje esanti aplinka ir jos jurisdikcijai priklausantys gamtos išteklių.

Aplinkos apsaugos valdymo bendrieji uždaviniai:

- Organizuoti racionalų gamtos išteklių naudojimą ir gausinimą;
- Apsaugoti gamtinę aplinką nuo kenksmingo poveikio;
- Atkurti žmogaus veiklos pažeistą gamtinę aplinką;
- Užtikrinti gamtos išteklių naudojimo ir aplinkosauginių reikalavimų laikymosi kontrolę.(Naruševičius, 2008, p.35).

1994 m. birželio 15 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtu įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo įgyvendinimo“ Nr. I - 486 buvo įsteigta Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos ministerija. Taigi, ši institucija yra pagrindinė specializuota vykdomosios valdžios institucija, įgyvendinanti aplinkos valdymą Lietuvoje. Kaip nurodo V. Naruševičius (2008) svarbiausi Aplinkos ministerijos uždaviniai aplinkosaugos procese:

- Formuoti aplinkos apsaugą, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugą, racionalaus gamtos ir rekreacinių išteklių racionalaus naudojimo, genealogijos, miškų ūkio, teritorijų planavimo, urbanistikos ir architektūros, statybos, pastatų naudojimo, standartizacijos ir metrologijos valstybės politiką;
- Užtikrinti aplinkos formavimą pagal darnaus vystymosi principus;
- Rūpintis sveika ir švaria aplinka, išsaugoti Lietuvai būdingą kraštovaizdį, ekosistemas, gamtos vertybes, biologinę įvairovę, genofondus, klimatą;
- Siekti užtikrinti racionalų gamtos išteklių Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje naudojimą, apsaugą ir atkūrimą;
- Užtikrinti miškų tvarkymą remiantis subalansuotos miškų ūkio plėtros principais, didinti Lietuvos miškingumą ir miškų produktyvumą;
- Skatinti teritorijų planavimo, urbanistikos ir architektūros bei statybos pažangą;
- Sudaryti palankias sąlygas šalies gyventojams apsirūpinti būstu, jį atnaujinti ir apšiltinti mažesnėmis energijos sąnaudomis.

Lietuvoje aplinkos apsaugos problemoms spręsti yra suformuota vieninga Aplinkos apsaugos ministerijos struktūrinių padalinių sistema. Dalį minėtų problemų nagrinėja ir sprendžia Aplinkos apsaugos ministerijos centrinis aparatas, kurį sudaro Bendrosios strategijos, Aplinkos kokybės, Kraštotvarkos ir biologinės įvairovės departamentai ir jiems pavaldūs skyriai. Be to, prie ministerijos veikia specializuotos tarnybos: Jungtinis tyrimų centras, Žuvų išteklių departamentas ir jiems pavaldūs struktūriniai padaliniai.

Taip pat įsteigti keturi Aplinkos apsaugos ministerijai pavaldūs valstybiniai rezervatai, kurie vykdo ministerijos jiems pavestas funkcijas saugomose teritorijose.

Aplinkos apsaugos ministerijos funkcijas vykdo regionų aplinkos apsaugos departamentai bei jiems pavaldžios rajonų ir miestų aplinkos apsaugos agentūros (inspekcijos).

Akcentuotina, kad aplinkos kokybės būklė Lietuvoje nuolat kinta. Šiems pasikeitimams turi įtakos bendros gamybos apimtys, naudojamų žaliavų ir kuro charakteristikų pokyčiai, pramonės ir žemės ūkio restruktūrizacija bei kiti faktoriai, į kurių veikimo pasekmes negalima neatsižvelgti realizuojant aplinkos apsaugos priemones. Nors aplinkos būklė lyginant su ankstesnių metų rezultatais pagerėjo, neteigtina, jog aplinkos apsaugos valdymo ir kontrolės srityje jau viskas padaryta. Dar reikia išspręsti daugybę klausimų, įgyvendinti valstybės aplinkos apsaugos strategiją, todėl tikslinga įvertinti teisinę veiklą, turėjusią įtakos aplinkos politikos pokyčiams (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Teisinė veikla, turėjusi įtakos aplinkos politikai

Teisinė veikla	Rezultatas
1972 m. Paryžiaus viršūnių susitikimas	Buvo pripažinta, kad ekonomikos plėtros ir gyvenimo kokybės gerėjimo kontekste aplinkai reikia skirti ypatingą dėmesį. Todėl buvo pritarta pirmajam „aplinkos veiksmų planui“. Po to buvo priimta keletas analogiškų daugiamečių programų bei įvairių direktyvų.
1987 m. Suvestinis Europos aktas	Posūkio taškas ES aplinkos politikoje – pirmą kartą ji įtraukiama į Bendrijos sutartis.
1992 m. Maastrichto sutartis	Aplinkos apsaugai suteikiamas visateisis statusas.
1999 m. Amsterdamo sutartis	Sustiprino griežtesnės aplinkos apsaugos teisinę bazę ir tvarios plėtros propagavimą visoje ES.

Šaltinis :www.esnaujienos.lt

Sudaryta autoriaus

Lietuvai tapus ES nare, aplinkos apsaugos problemų sprendimui įtakos turi valstybės vykdoma politika. Kaip nurodoma LŽŪU projekte „Aplinkos tarša“ (www.lzuu.lt) ES aplinkos apsaugos teisės aktų visumą sudaro daugiau kaip 350 įvairių teisės aktų: apie 70 pagrindinių direktyvų, daugiau nei 20 reglamentų, sprendimai, rekomendacijos, nuomonės. Bendrieji (horizontalieji) aplinkos apsaugos valdymo teisiniai dokumentai yra: Poveikio aplinkai vertinimo direktyva (85/337/EEB); Informacijos apie aplinką prieinamumo visuomenei direktyva (90/313/EEB), keičia Direktyvą (2003/4/EB); Ataskaitų apie aplinkos apsaugos direktyvų įgyvendinimą teikimo direktyva (91/692/EEB); Tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo direktyva (2001/42/EB); Visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas nustatanti direktyva (2003/35/EB); Rengiamos Atsakomybės už žalą aplinkai Teisės kreiptis į teismus aplinkos apsaugos klausimais direktyvos (Planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo vadovas, 2006).

Šiandieninė Europos Sąjungos aplinkos politika yra grindžiama idėja, kad griežti aplinkos standartai skatina inovacijas ir verslo galimybes. Ekonominė, socialinė ir aplinkos politika yra glaudžiai integruota. „ES tikslas – garantuoti deramą aplinkos apsaugos lygį visoje ES, nepaisant vietos aplinkybių ir ekonominių suvaržymų“.(aplinkos politikos formavimas www.esnaujienos.lt)

Aplinkos apsaugos politika remiasi šiais aplinkos politikos principais (žr. 1 pav.).

1 pav. Aplinkos politikos principai

Sudaryta autoriaus.

Šaltinis: Nacionalinė darnaus vystymosi strategija

Taip pat EB nuopelnas yra sąlygos nustatymas, pagal kurią reikalaujama, kad Komisija 2010 m. įvertintų padarytą pažangą, siekiant Europos Bendrijai nustatytų skaičiais išreikštų tikslų, ir pasiūlytų, jei reikia, naujų priemonių. Parlamento reikalavimu, Komisija privalės apsvarstyti aviacijos ir laivybos sukeltą taršą ir pasiūlyti ją sumažinti padedančias priemones.

Europos Sąjungos aplinkos veiksnių programos, inicijuotos 1972 m., padėjo integruoti ekologinius ir aplinkos aspektus į visas Bendrijos politikos sritis. Šeštoji programa – „Aplinka 2010: mūsų ateitis, mūsų pasirinkimas“ vykdoma nuo 2002 iki 2012 m. ir turi keturias prioritetines sritis.

- Klimato kaitos ir pasaulinio atšilimo stabdymas
- Natūraliųjų biotopų ir laukinės gamtos apsauga
- Aplinkos ir sveikatos klausimų sprendimas
- Gamtinių išteklių išsaugojimas ir atliekų tvarkymas.

Šeštoji veiksnių programa taip pat pabrėžia, kaip svarbu priversti laikytis esamų aplinkos teisės aktų. Į poveikį aplinkai turi būti atsižvelgta visose ES politikos srityse, pavyzdžiui, priimant sprendimus dėl žemės ūkio, energijos ir transporto: aplinkos problemų sprendimo reikia imtis šalinant jų priežastis, o tai neretai paliečia keletą politikos sričių. Visą visuomenę – verslą, piliečius, nevyriausybinės organizacijas, socialinius partnerius – reikia paskatinti glaudžiai įsitraukti į aplinkos problemų sprendimų paiešką.

Iki septintojo dešimtmečio pabaigos nė viena Europos šalis neturėjo aiškiai apibrėžtos aplinkos politikos. Tačiau per pastaruosius 30 metų buvo pasiekta nemažos pažangos kuriant plačią aplinkos kontrolės sistemą Europos Sąjungoje. Dabar aplinkos politika apima platų klausimų ratą – nuo triukšmo iki atliekų prevencijos, nuo chemikalų iki oro dalelių, nuo maudyklų vandens iki ES masto tinklo kovai su aplinkos katastrofoms, tokiomis kaip naftos išsiliejimai ar miškų gaisrai.

Kiti esami ir naujai kuriami teisiniai dokumentai reglamentuoja aplinkos apsaugos politiką atskirose aplinkos apsaugos srityse: oro kokybės, atliekų tvarkymo, gamtos apsaugos, pramoninės

taršos kontrolės ir rizikos valdymo, cheminių medžiagų, genetiškai modifikuotų organizmų, triukšmo valdymo, vandens apsaugos. Todėl galima teigti, kad aplinkos apsaugos klausimai yra prioritetingi ES sprendimų ir veiklos srityse.

Aplinkosaugos reikalavimai pateikiami Lietuvos miškų ūkio politikos ir jos įgyvendinimo strategijoje (2006), valstybinių miškų kompleksinio tvarkymo (ūkio) plėtros iki 2010 m. strateginiame plane.

J. Čepinskio ir kt. (2001) teigimu, aplinkosaugos vadybos pasekmės vertinamos pagal aplinkosaugos ir ekonominių tikslų atitikimą: kuo teigiamesnę įtaką vieni tikslai daro kitiems, tuo geresnis aplinkosaugos vadybos įmonėje vertinimas. Aplinkosaugos vadybos sistemų standartai reikalauja nuolatinio tobulinimo, tačiau kiekvienai įmonei palieka spręsti, kaip išmatuoti įmonės pastangų veiksmingumą. Aplinkosaugos veiksnių įtaka vertinama pasirinktiems įmonės ekonominės veiklos aspektams:

- Konkurencingumui;
- Įmonės ir produkto įvaizdžiui;
- Kaštų taupymui;
- Ilgalaikiam pelnui;
- Trumpalaikiam pelnui;
- Vadovų ir savininkų ir darbuotojų pasitenkinimui įmonės veikla;
- Kontroliuojamai rinkos daliai;
- Kontroliuojančių institucijų pasitikėjimui.

Apibendrinant galima teigti, kad aplinkos apsaugos veikla yra numatoma svarbiuose ES ir Lietuvos teisiniuose dokumentuose. Aplinkosaugos problemų sprendimu siekiama nustatyti tinkamus gamtinių išteklių naudojimo prioritetus bei tikslus ir į problemų sprendimus įtraukti visus gyventojus.

1.3. Priemonės, taikomos aplinkosaugos vadyboje

1.3.1. Miškų sertifikavimas

Kaip teigia S. Žiūkienė, J. Ruškus (2001), aplinkos apsauga pastaraisiais dešimtmečiais tapo viena aktualiausių Pasaulio bendrijos problemų. Mažai liko visuomeninio ir ūkinio gyvenimo sričių, kurios nebūtų susijusios su aplinkosauga, todėl ekonominio augimo ir aplinkos kokybės suderinamumo klausimais ekonomikos literatūroje skiriamas didelis dėmesys.

Aplinkosaugos vadybos raidai turėjo standartizacijos procesų naudojimas šioje plėtros ir aplinkos harmonizavimo sferoje. Kaip teigia J. Čepinskis, V. Žirgūtis (2000), pirmu žingsniu laikytinas Europos Sąjungos pasiūlytas aplinkos vadybą reglamentuojantis standartas EMAS

(Environmental Management and Audit Scheme). Tuo pačiu metu buvo rengiamas ir Tarptautinės standartizacijos organizacijos projektas, kuris 1995 metais realizuotas kaip standartas ISO 14000. Europos šalyse pramonės įmonės sertifikuojamos tiek pagal EMAS, tiek pagal ISO 14001, jų veikloje įtvirtinant integruotą aplinkosaugos vadybą. Lietuvoje EMAS reikalavimus atitinkanti buvo pripažinta viena įmonė, ISO 14001 standartu sertifikuotos devynios įmonės. Pastebima tendencija, kai pagal visuotinės kokybės vadybos standartą sertifikuotos įmonės siekia ir aplinkosaugos vadybos tarptautinio įvertinimo. Tai gali būti vertinama kaip pozityvūs visuotinės kokybės ir aplinkosaugos vadybos sistemų integralumo procesai, kurie vyksta daugelyje modernios ekonominės plėtros šalių.

Anot J. Čepinskio ir kt. (2001), visuotinės kokybės vadybos sertifikatas ISO 9000 yra būtinas tiek didinant įmonės konkurencingumą, tiek siekiant efektyvios partnerystės. Aplinkosaugos vadybos standartą ISO 14001 Lietuvoje turi beveik dešimt kartų mažiau įmonių, nei ISO 9000, nes jo įdiegimui tiesioginio rinkos spaudimo šiandien tarsi ir nesama. Tačiau šio sertifikato įsigijimas negali būti traktuojamas kaip vien tik prestižo reikalas.

Didėjantis subalansuotos aplinkos apsaugos reikšmingumas ir aplinkos apsaugos teisinių aktų griežtinimas reikalauja kiekvienos šalies ūkio šakų veiksmingumo įrodymų ir šios veiklos gerinimo. Aplinkos apsauga vadybos sistema taiko sisteminių požiūrį, siekiant sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ir bendruomenei. Ji padeda organizacijoms valdyti atitiktį teisiniams reikalavimams ir gerinti aplinkos apsaugos veiksmingumą, įskaitant rizikos ir galimybių nustatymą, analizavimą, tikslų nustatymą bei matavimą. Šiam tikslui siekti yra naudojamas sertifikavimas. Pagrindiniai motyvai, skatinantys įdiegti aplinkos apsaugos vadybos sistemą ir inicijuoti jos sertifikavimą yra:

- Atsakomybės už aplinkos apsaugą demonstravimas;
- Veiksminga teisinės atitikties schema
- Sutartiniai įsipareigojimai ar lūkesčiai verslo-verslui santykiuose;
- Konkurencinis pranašumas rinkoje, gerinant įvaizdį ir stiprinant suinteresuotų šalių pasitikėjimą.

Darnios miškų vadybos FSC schemos tikslas – užtikrinti, kad ruošiant medieną ir ne medienos produktus būtų palaikoma miško biologinė įvairovė, našumas ir ekologiniai procesai. Gamybos grandinė (Chain OFM Custody) – tai kelias, kurį įveikia žaliavos iš FSC sertifikuoto šaltinio, įskaitant apdirbimą, gamybą, platinimą ir spausdinimą, kol produktas paruošiamas pardavimui galutiniam vartotojui. Gamybinės grandinės sertifikatas ir FSC ženklas įrodo, kad produktai atitinka FSC politiką (Aplinkos apsauga www.dnv.lt).

„Miškų sertifikavimas – tai procesas, kurio rezultatas yra rašytinis sertifikatas, apimantis miškų būklės ir ūkinės veiklos juose įvertinimą ir yra suteiktas trečios nepriklausomos šalies“ (Lazdinis, Dudutis, 2008, p.121).

Miškų sertifikavimą galima įvertinti dviem aspektais:

- Gamtosauginiu – tai aplinkosauginio požiūrio į miškų tvarkymą įtvirtinimas ir tam tikras kokybinis miškų ūkio organizavimo vertinimas;
- Ekonominiu – Europos ir pasaulio miškų ūkio kompanijos naudoja sertifikavimą kaip marketingo priemonę išsilaikyti kintančiomis medienos rinkos sąlygomis.

Pagrindinės miškų sertifikavimo sistemas I. Lazdinis ir D. Dudutis nurodo tokias:

1. Tarptautinės:

- FSC sistema;
- PEFS sistema
- ISO standartai

1. Nacionalinės:

- CSA (Kanada)
- FFCS (Suomija)

2. Kitos įvairių šalių sertifikavimo sistemos

3. Įvairių šalių kilmės ženklai

Kaip nurodo I. Lazdinis, D. Dudutis (2008), Lietuvoje šiuo metu miškams sertifikuoti naudojamos dvi – FSC ir PEFC sistemos. Trumpai apibūdinant šias sertifikavimo sistemas reikėtų pažymėti, kad FSC sistema yra inicijuota nevyriausybių aplinkosauginių organizacijų: Pasaulio gamtos fondo ir Greenpeace. Todėl FSC sertifikavimo sistema atitinka aplinkosauginius principus ir reikalavimus, kurie parengti tarptautinių nevyriausybių aplinkosauginių organizacijų. Šis sertifikavimas yra suteikiamas 5 metams, tačiau gali būti tikrinamas ir iš naujo sertifikuojamas.

FSC sertifikavimas atitinkamoje miško valdoje yra pagrįstas tokiais principais:

1. Įstatymų ir FSC principų laikymasis – veikloje, kuri vykdoma miškų valdoje, turi būti atsižvelgiama į visus atitinkamos šalies įstatymus bei į tarptautines sutartis ir susitarimus, kuriuos yra pasirašiusi tos šalies vyriausybė, taip pat į FSC principus ir kriterijus.
2. Nuosavybės ir naudojimo teisė bei atsakomybė – ilgalaikės valdymo ir naudojimo teisės žemei ir miško ištekliams turi būti aiškiai apibrėžtos, pagrįstos dokumentais ir įteisintos.
3. Vietos žmonių teisės – įstatymais numatytos ir tradicinės vietos žmonių teisės turėti, naudoti ir valdyti savo žemes, teritorijas bei išteklius turi būti pripažįstamos ir gerbiamos.
4. Santykis su bendruomenėmis ir darbininkų teisės – miškininkystė (miškų ūkio darbai) turi palaikyti arba skatinti ilgalaikį socialinį ir ekonominį miško dalininkų bei vietinių bendruomenių gerovę.

5. Nauda iš miško – miškininkystė turi skatinti efektyvų miško produktų ir paslaugų naudojimą, siekiant užtikrinti ekonomikos gyvybingumą bei platų aplinkos ir socialinių gėrybių spektrą.
6. Poveikis aplinkai – miškininkystė turi palaikyti miško ekologines funkcijas: saugoti biologinę įvairovę, vandens išteklius, dirvožemius, unikalias ir trapias ekosistemas bei kraštovaizdžius ir pan.
7. Miškų tvarkymo planas (miškotvarkos projektas) – turi būti parašytas (paruoštas), įgyvendintas ir aktualizuotas; turi būti aiškiai suformuluoti miškininkystės tikslai ir priemonės.
8. Stebėjimas (monitoringas) ir vertinimas – turi būti atliekamas nuolatinis veikos stebėjimas, vertinant miško būklę, miško produktų gausą, auginimo ir gamybos grandinę, ūkinės priemonės ir jų socialinį bei aplinkos poveikius.
9. Didelės aplinkosauginės vertės miškų išsaugojimas – pirmą kartą, turintys didelę aplinkos, socialinę ir kultūrinę vertę miškai turi būti saugomi; jų negalima pakeisti želdiniais ar kitais žemėnaudos tipais.
10. Želdiniai – turi būti naudojami ir tvarkomi pagal prieš tai išvardytus principus. Jie turi palengvinti natūralių miškų tvarkymą bei sumažinti jiems tenkanti krūvi.

Kita sertifikavimo PEFC sistema yra sukurta 1999 metais. Anksčiau ši sistema vadinosi Europos miškų sertifikavimo sistema. Ši sistema pripažįsta egzistuojančias nacionalines sertifikavimo sistemas ir suteikia galimybes įtvirtinti jas tarptautiniu lygiu bei sertifikuotą medieną ženklinti PEFC ženklu. „Visi Lietuvos valstybiniai miškai ir nedidelė dalis privačių miškų yra sertifikuoti pagal FSC sistemą. Šalies miško savininkų asociacijos labiau remia bei rengiasi sertifikuoti pagal PEFC sistemą“ (Lazdinis, Dudutis, 2008, p.122).

Taigi teigtina, kad miškų sertifikavimas yra procesas, kurio metu miškų ūkinė veikla įvertinama pagal nustatytą standartų visumą. Todėl siekiant vykdyti aplinkos apsaugos reikalavimus yra reikalaujama, kad miškų valdytojai, savininkai ir naudotojai pateiktų įrodymus, kad jų tvarkomuose miškuose ūkininkaujama laikantis pasaulinių tvaraus ir subalansuoto miškų ūkio principų. Todėl akcentuotina, kad sertifikavimas yra vienas iš būdų kaip pasauliniu mastu išsaugoti miškus.

Aplinkosauginė miškų sertifikavimo nauda realizuojama tuo, kad miškuose vykdomi darbai pagal pasaulinius standartus, yra garantuotas miškų išsaugojimas. Pažymėtina, kad sertifikavimas reiškia miškų saugojimą skatinant atsakingą jų naudojimą. Miško gaminiai, pagaminti iš sertifikuotos medienos yra ženklinami, taigi pirkėjas tikrai garantuotas, kad perka gaminį iš gerai tvarkomo miško.

Akcentuotina, kad miškų ir miškų ūkio sertifikavimo tikslas - skatinti darnaus miškų ūkį principų taikymą miško ūkinės veiklos praktikoje ir užtikrinti galutinį pirkėją, kad jo perkamas

produktas, pvz. baldai ar popierius yra pagamintas iš medienos, kuri buvo išauginta ir nukirsta taikant darnų miškų ūkį.

Sertifikavimas urėdijose atskleidžia miškų tvarkymo atitikimą nustatytiems kriterijams, parodo ūkinės veiklos pagrįstumą, esamą miškų būklę, o tuo pačiu ir įstatymų efektyvumą ir jų laikymąsi siekiant išsaugoti visus šalies miškus, juos supančią ir juose esančią gamtinę aplinką ir jos įvairovę. Jei mediena ar jos gaminiai atitinka miškų ir miškų ūkio sertifikavimo kriterijus, miško savininkas ar valdytojas gauna tai patvirtinantį specialų pažymėjimą ir teisę medieną ar medienos gaminius ženklinti specialiu ženklu (logo).

Miškų ūkio sertifikavimą galima būtų vertinti dviem aspektais: gamtosauginiu ir ekonominiu. Iš vienos pusės, tai gamtosauginio požiūriu į miškų ūkį, jų tvarkymo ir priežiūros įtvirtinamas ir tam tikras kokybinis miškų ūkio organizavimo vertinimas. Iš kitos pusės, stambios Vakarų Europos (ypač Skandinavijos) miškų ūkio įmonės savo veikloje naudoja miškų ir miškų ūkio sertifikavimą kaip marketingo įrankį išsilaikyti kintančiomis medienos rinkos sąlygomis.

Taigi, miškų urėdijose atliekama veikla turi būti pagrįsta miškų politikos principais. Lietuvos miškų politiką reglamentuoja jau minėti LR Miškų įstatymas bei Lietuvos miško politikos įgyvendinimo strategija. Šių įstatymų pagrindiniai reikalavimai – įkurti teisinę miškų valdymo bazę, skirtingoms miško nuosavybės formoms, kuri paremta tvaraus ūkininkavimo principais. Taip pat nurodoma, kad turi užtikrintas racionalus miško resursų naudojimas, tuo pačiu aprūpinant pramonę žaliava, išlaikant biologinę įvairovę, didinant miško produktyvumą, kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę. Todėl tvarkant miškus ir dabar ir ateityje turi būti užtikrinta, kad nebus daroma žala kitoms ekosistemoms, vykdant socialinę ir ekologinę miškų funkcijas.

1.3.2. Ekologinės bei rekreacinės vertės didinimas

Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programoje 2 kryptyje „Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas“ nurodoma, kad šios krypties tikslas - gerinti aplinką, kraštovaizdį, racionaliai naudojant žemės išteklius bei remiant tausojančio žemės ir miškininkystės plėtrą.

Pagrindiniai 2 krypties uždaviniai: padidinti konkurencingų rinkoje ekologiškų ir natūralių produktų gamybą bei siekti didesnio jų populiarumo; remti naujų miškų įveisimą, pažeistų miškų atkūrimą ir miškų ekologinės bei rekreacinės vertės didinimą; skatinti bioįvairovės ir kraštovaizdžio išsaugojimą, ekologiškai svarbių vietovių apsaugą bei mažinti neigiamą klimato kaitos poveikį aplinkai; palaikyti ūkinės veiklos tęstinumą mažiau palankiose ūkininkauti.

Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programoje 2 kryptyje „Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas“ 5 priemonėje „Pelno nesiekiančios investicijos miškuose“ nurodomas siekis: padidinti miškų aplinkosauginę ir visuomeninę estetinę vertę. Miško ekologinių ir socialinių funkcijų

užtikrinimas yra ypatingai svarbi veikla kaimo plėtros kontekste. Bendrasis priemonės tikslas: atkurti, išsaugoti ir plėtoti miškų ekologines ir rekreacines funkcijas kaimo vietovėse, pagerinti aplinkos kokybę, biologinę ir kraštovaizdžio įvairovę, suteikti galimybes kaimo gyventojams verstis alternatyvia veikla.

Specialieji minėtos priemonės tikslai: pagausinti, įrengti ir atnaujinti viešus miškų rekreacinius įrenginius; formuoti ekologiškai vertingesnius medynus. Veiklos sritys: atkurti, išsaugoti ir plėtoti miškų ekologines ir rekreacines funkcijas kaimo vietovėse.

Miškingų vietovių panaudojimas trumpalaikiai rekreacijai tampa labai svarbia alternatyvios veiklos Lietuvoje rūšimi, tiek tautinio indentiteto puoselėjimui, tiek mūsų tautos genofondo išsaugojimui.

Miškai į grupes ir pogrupius suskirstyti pagal Miškų įstatymo (2001) reikalavimus, miškų priskyrimo miškų grupėms tvarką ir normatyvus:

I grupės – rezervatiniai miškai;

II grupės - ekosistemų apsaugos ir rekreaciniai miškai;

III grupės – apsauginiai miškai;

IV grupės – ūkiniai miškai.

Anot A. Kuliešiaus ir bendraautorių (2005) rekreaciniai miškai užima 3,2 proc. visų miško žemių. Daugiausiai rekreacinių miškų (po 33 proc.) yra Birštono ir Prienų girininkijose.

Rekreaciniuose miškuose yra valstybės nustatytas prioritetas rekreacinei plėtrai. Siekiant pagerinti sąlygas poilsiui, vykdomos sanitarinių - higieninių ir estetinių savybių gerinimo, reginių formavimo bei medynų atsparumo didinimo priemonės. Anot E. Riepšo (1999) šiuose miškuose nevykdomi pagrindinio naudojimo kirtimai, nenaudojami pesticidai. Masinių kenkėjų paplitimo atvejais leidžiama panaudoti biopreparatus ir selektyvinio veikimo insekticidus. Blogos būklės, stichinių nelaimių sudarkyti ir gamtinės brandos amžiaus medynai gali būti iškertami atkuriamaisiais kirtimais, tačiau dažniausiai medynai tvarkomi specialiais rekreacinės aplinkos formavimo kirtimais.

E. Riepšas (1990) išskiria rekreacinių miškų grupėje pagal rekreacijos pobūdį ir žmonių lankymosi intensyvumą skiriami du jų tvarkymo reglamento variantus:

- ekstensyvaus pritaikymo rekreaciniuose miškuose palaikoma artima natūraliai miško struktūra, gerinamos jos rekreacinės savybės, atidengiami reginiai bei patrauklūs objektai, kuriama minimali rekreacinė infrastruktūra. Taikomi paprastai neplyni kirtimai ne poilsio sezono metu. Leidžiamas šalutinių miško produktų rinkimas, ramaus pobūdžio rekreacinis naudojimas be nakvynės ir statybinės programos. Medžioklė ribojama, vasaros sezono metu draudžiama;

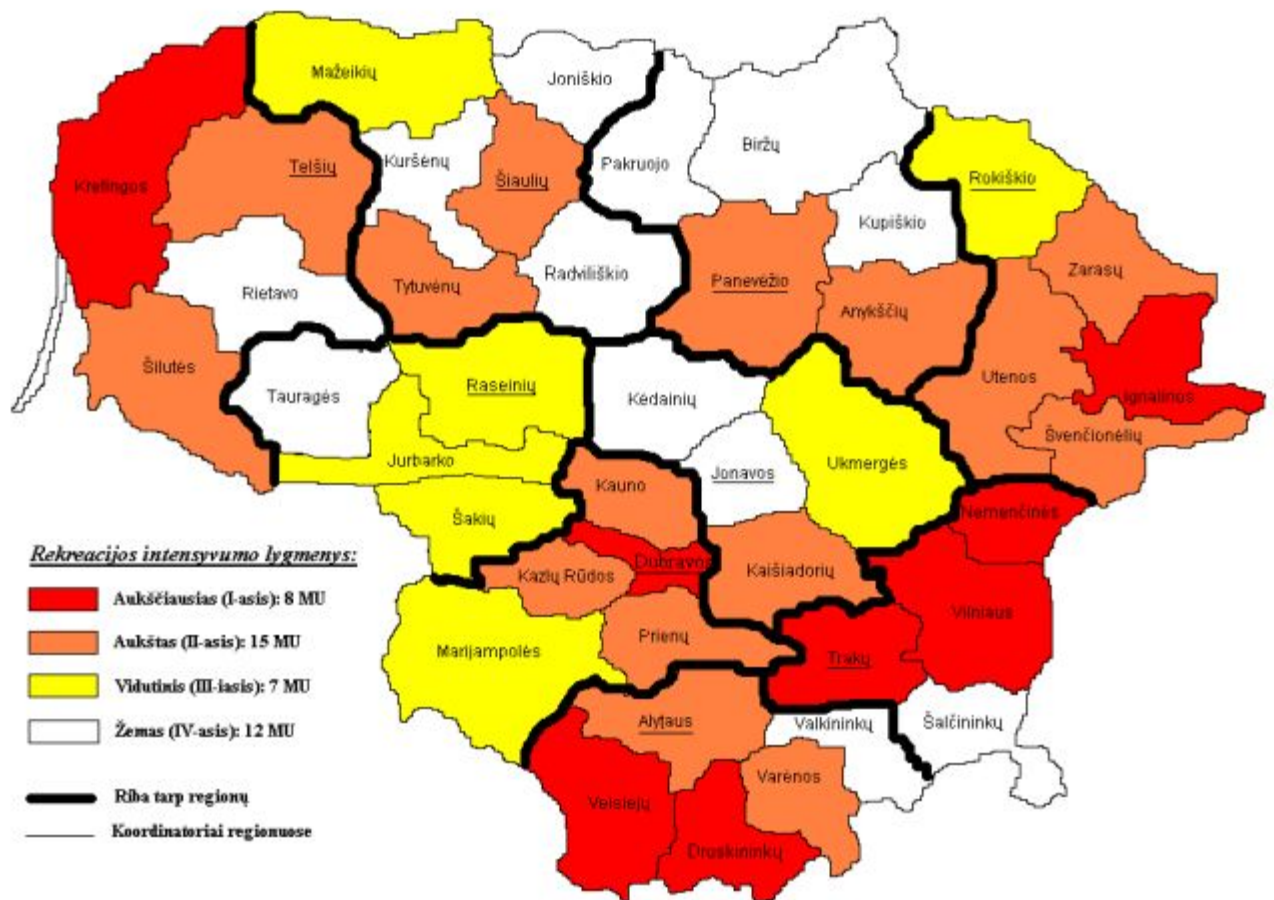
- intensyvaus pritaikymo rekreaciniuose miškuose pagrindinė miško tvarkymo priemonė yra rekreacinės aplinkos formavimo neplyni kirtimai. Jais kuriama intensyviai poilsiui pritaikyta

parkinė miško sudėtis ir struktūra, formuojamos aikštelės ir reginiai. Želdoma pagal specialius projektus stambiais sodmenimis, visi didesnio masto priežiūros darbai atliekami ne masinio poilsavimo metu. Lankytojų srautui priimti kuriamas tankus rekreacinės infrastruktūros tinklas, plečiantis poilsavimo galimybes bei užtikrinantis jo komfortą.

Rekreacinių ir poilsinių vietovių kūrimas ir atnaujinimas – vienas miškų urėdijų prioritetų, kuriam skiriama vis daugiau lėšų (žr. 2 pav.).

Valstybės įmonių miškų urėdijų pasiskirstymas rekreacijos intensyvumo lygmenimis regionuose

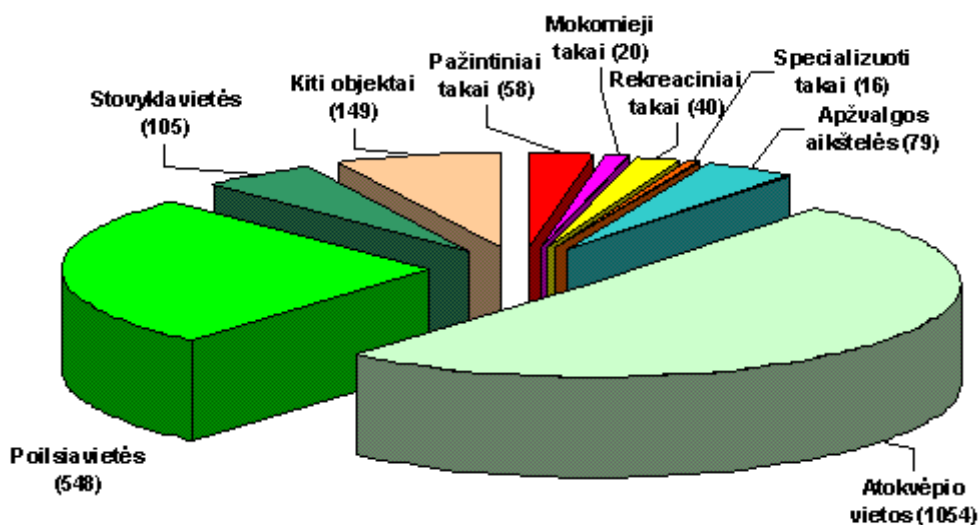

2 pav. Valstybės įmonių miškų urėdijų pasiskirstymas rekreacijos intensyvumo lygmenimis regionuose

Šaltinis: Generalinės miškų urėdijos ataskaita

Pagal duomenis, pateikiamus 2 paveiksle, teigtina, kad pagrindinės Lietuvos miškų rekreacijos zonos yra sutelktos pietinėje Lietuvos dalyje. Tai Vilniaus, Trakų, Druskininkų, Veisiejų apskritys. Taip pat gausu rekreacinių miškų Ignalinos ir Kretingos regionuose. Labai žemos miškų rekreacijos galimybės yra Panevėžio ir Šiaulių apskrityse: Kupiškio, Biržų, Pakruojo, Radviliškio, Kėdainių, Jonavos, Joniškio miškų urėdijose. Taip pat Rietavo bei Tauragės miškų urėdijose. Tačiau teigtina, kad miškų rekreacijai yra skiriamas didelis dėmesys. Generalinės miškų urėdijos

duomenimis miško rekreacinių objektų atnaujinimas 2003 – 2008 m. laikotarpiu sistemingai didėjo. (žr. 3 pav.).

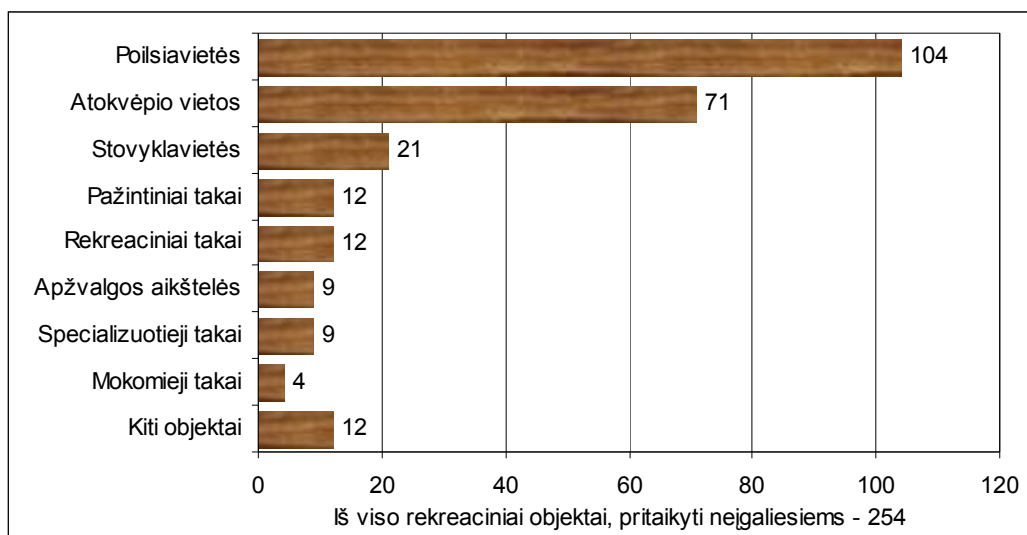
3 pav. Rekreacinių objektų atnaujinimo ir įkūrimo 2003 – 2007 m. Lietuvos urėdijose rezultatai (vnt.)

Šaltinis: Generalinės miškų urėdijos duomenys, 2008.

Kaip nurodoma Generalinės miškų urėdijos ataskaitoje (2008), tik 2007 metais atnaujinta 2,5 proc. objektų mažiau nei 2003-2006 metais. Su šių objektų įkūrimu yra atvirksčiai. 2003 metais naujų rekreacinių objektų buvo įrengta 434 vnt., o 2006 metais - tik 44. Tai rodo, kad urėdijos neturi pakankamai lėšų naujų objektų įrengimui, todėl jau esamų tam tikrų objektų miške atnaujinimas reikalauja mažiau išlaidų arba to pakanka visaverčiam lankymuisi ir turiningam poilsiui gamtoje. Miško rekreacijos objektų įrengimas ir priežiūra vykdoma pagal privalomųjų miško atkūrimo apsaugos ir tvarkymo programą. Šamatas sudarinėja pačios urėdijos, tačiau jas patvirtina ir skiria lėšas jų vykdymui Generalinė miškų urėdija.

Labai aktuali veiklos sritis urėdijose – poilsio aikštelių įrengimas. Įsibėgėjus rekreacinės infrastruktūros plėtotei, miškuose atsirado įrengtos poilsio aikštelės, todėl tikėtina, kad gražioje ir sutvarkytoje aplinkoje poilsiautojai turiningai ir tvarkingai, saugodami aplinką gali praleisti laiką.

2003 - 2007 metais Lietuvoje buvo atnaujinta ir įkurta 1054 atokvėpio vietos, 548 poilsiavietės, 105 stovyklavietės, 79 apžvalgos aikštelės, 58 pažintiniai takai, 40 rekreaciniai takai, 20 mokomųjų takų, 16 specializuotų takų ir 149 kitų objektų (žr. 4 pav.).

4 pav. VĮ miškų urėdijų rekreaciniai objektai pritaikyti neįgaliųjų naudojimuisi, vnt.

Šaltinis: Generalinės miškų urėdijos duomenys, 2008

Žemės ūkio ministro 2008 m. kovo 20 d. įsakymu Nr. 3D-163 buvo patvirtintos Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonės „Pelno nesiekiančios investicijos miškuose“ įgyvendinimo taisyklės, pagal kurias bus teikiama parama privačių miškų savininkams ir valstybinių miškų valdytojams, atkuriantiems, išsaugantiems bei plėtojantiems miškų ekologines ir rekreacines funkcijas.

Pagal šią priemonę remiamas rekreacinės miško infrastruktūros įrengimas ir gerinimas tik rekreaciniuose (II B grupės) miškuose bei rekreacinių ir gamtosaugos objektų aplinkos tvarkymo ir apsaugos darbai. Parama bus teikiama šiems darbams: miškuose esančių saugomų natūralių buveinių ar saugomų rūšių buveinių, numatytų gamtotvarkos planuose, atkūrimui arba būdingos miško struktūros palaikymui, medynų papildymui ornitochoriniais medžiais, iki 300 m² ploto kūdrų įrengimui ir atnaujinimui, miško kelių per ekologiškai jautrias zonas laikinam uždarymui

Rezervatiniuose (I grupės) ir ekosistemų apsaugos (II grupės) miškuose bus kompensuojami pažeisto hidrologinio režimo atkūrimo darbai.

1.3.3. Miškų aplinkosaugos išmokos miškų būklės gerinimui

Miškų aplinkosauginės veiklos bei vadybos gerinimui yra skiriamos ES lėšos, kurių pagalba atsodinami miškai ir stengiamasi įgyvendinti reikalavimus, keliamus miškininkystės sektoriui. Tačiau reikalinga akcentuoti, kad ES teikiama parama iš esmės teikiama ir privačių miškų savininkams, tačiau yra akcentuojama, kad privatiems miško savininkams yra pakankamai sunku

tinkamai pasinaudoti ES parama. Todėl tikslinga įvertinti privačiame miškų ūkyje kylančias problemas, kurios trukdo teikiamai paramai įsisavinti.

Privačių miškų savininkų asociacijos tinklalapio informacijoje nurodoma, kad Lietuvoje 2004 metais privačių miškų sektoriuje buvo 202 tūkst. privačių miško savininkų, apie 630 tūkst. ha privačių miškų, o vidutinė privačių miškų valda yra 4,5 ha. Tai sudaro apie 30% bendros miškų teritorijos.

2005 m. sausio 1 d. šalyje buvo įregistruota jau 234,6 tūkst. privačių miškų savininkų, o privačių miškų plotas siekė 764 tūkst. ha. Dabartiniu metu privatūs miškai užima apie 33 procentus visų šalies miškų ploto, o vidutinis privačios miško valdos dydis yra apie 4,5 ha. Palyginti su kitomis kaimyninėmis šalimis (Latvija, Estija, Švedija, Suomija) Lietuvoje vyrauja smulkios privačios miško valdos.

Valdos iki 3 ha sudaro 58% bendro Lietuvos privačių miškų valdų skaičiaus. Apie 55% privačių miškų savininkų gyvena kaimo vietovėse. Dauguma (apie 82%) privačių miškų savininkų gyvena kaimo vietovėse, kur yra ir jų miškas. 30,7% miško savininkų yra virš 70 metų amžiaus, o daugiau negu pusė privačių miško savininkų yra moterys (52,2%). Tai didžiausia procentinė dalis Europos Sąjungos šalyse. Miško ūkis tradiciškai Lietuvoje buvo ir yra labai vyriška pramonės šaka, nors daugelyje įmonių dirba nemažai moterų, kurios užima atsakingas, tačiau užima ne vadovaujančias pareigas.

Labai svarbu paminėti, kad šalyje daugelis privačių miško valdų turi po keletą bendrasavininkų. Tai lyg kolektyvinė nuosavybė. Dauguma miško savininkų Lietuvoje turi mažus, iki 5 ha, miško plotus, taigi, visai natūralu, kad naujieji miško šeimininkai dar nėra įgiję pakankamai ūkininkavimo privačioje valdoje žinių ir patyrimo. Atgavę nuosavybės teises, miško savininkai dažnai imasi kirsti savo mišką, norėdami išgauti kaip galima daugiau naudos kuo skubiau, nedaug dėmesio skiriant tokiam miško valdos tvarkymui ir priežiūrai, kuri remtųsi darnaus miškų ūkio principais, kadangi neretai miško savininkai susiduria su daugeliu problemų, nes prieš imantis ūkinės veiklos miške jis ar ji paprasčiausiai nesilaikė įstatymų bei teisės aktų reikalavimų.

Kaip nurodo A.Pivoriūnas (2004 a, b), D. Mizaraitė (2001) Lietuvoje teisės aktai, kurie reglamentuoja miškų ūkinę veiklą yra vieni griežčiausių Europoje, todėl juos yra būtina gerai žinoti. Atliktų šalyje miško savininkų apklausų duomenimis, miškininkystės žinių bei ūkininkavimo miškuose patirties stoką miško savininkai Lietuvoje nurodo kaip vieną svarbiausių problemų privataus miškų ūkio sektoriuje. Pastaraisiais metais atliktų sociologinių tyrimų duomenimis, ateityje mūsų šalyje privatus miškų ūkis gali turėti reikšmingą vaidmenį. Tai rodo tas faktas, kad tarp apklausose dalyvavusių miško savininkų aiškiai matosi pasiryžimas išlaikyti esamą miško valdą tam, kad perduoti ją paveldėtojams, o esant galimybėms ateityje, plėsti ją (57%). 73% miško savininkų savo miškuose ūkininkauja patys ir tik 14% įvairiems darbams atlikti per pastaruosius

metus samdė įmonę; 34% apklaustųjų būtų pasiryžę tai daryti artimiausioje ateityje. Kita vertus, net 38% respondentų pabrėžė, kad tikrai nesamdys nieko „iš pašalies“ jų miškų tvarkymui ir priežiūrai, nes paprasčiausiai nepasitiki. 13% respondentų apskritai nurodė nevykdę jokios miško ūkinės veikos per pastaruosius metus savo miške.

Miško savininkai Lietuvoje dažniausiai vertina mišką kaip estetinę vertybę (37%) bei bioįvairovės ir aplinkos išsaugojimą (16%), jiems miškas gali duoti papildomų pajamų, pavyzdžiui aprūpinti malkomis, ar kiek vertingesne mediena (29% atsakymų). Pastebėtume, kad šie privačių miško savininkų atsakymai kaip reta dera su trimis pagrindinėmis Darnaus miškų ūkio principų sudėtinėmis dalimis (miško teikiamos ekologinės, ekonominės ir socialinės funkcijos). Viena iš galimų priežasčių miško savininkams šiuo metu negalvoti apie mišką kaip pajamų šaltinį yra ta, kad nedaugelis privačių miško savininkų bandė samdyti įmonių tinklą (privačių girininkijų), kurios galėtų vykdyti visą ciklą miškų ūkio darbų, pradedant medienos kirtimu ir baigiant miško atsodinimu, dargi už tai mokant rinkos kainą už parduotą pagaminą medieną.

A.Pivoriūno (2004 b), atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad net 11% miško savininkų pasakė, kad miškas jiems didelė problema. Daugiausia kartų įvardinta miško savininkų problema – didelė biurokratija (22%), taip pat skundžiamasi vagystėmis (16%), reikiamos informacijos (15%), sanitarinių tarnybų trūkumu ir tuo, kad negalima be leidimo kirsti savo miško.

Tyrimas parodė, kad šalies miško savininkai sutiktų jungtis į miško savininkų kooperatyvus (45% atsakymų) ir iš dalies jiems patikėti miškų tvarkymą, jei jie turėtų realią naudą, pirmiausia, galimybę naudotis ES parama, mokesčių lengvatomis (atitinkamai 31% ir 22%) ar interesų gynimu ir atstovavimu.

Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programoje 2 kryptyje „Aplinkos ir kraštovaizdžio gerinimas“ 6 programos įgyvendinimo priemonė „Miškų aplinkosaugos priemonė“ siekiama geriau prisidėti prie natūresnės miško aplinkos išsaugojimo, miško savininkų sąmoningumo lavinimo, finansiškai paremiant miško savininko iniciatyvą savanoriškai prisiimti teisės aktais nenustatytus aplinkosauginius reikalavimus. Bendrasis priemonės tikslas: finansiškai paskatinti privačių miškų savininkus savanoriškai taikyti aplinkosauginiu požiūriu priimtinesnę miškų ūkio veiklą, tuo pačiu išsaugant KMB (nustatyta tvarka inventorizuotas nepažeistas miško plotas, kuriame yra nykstančių, pažeidžiamų, retų ar saugotinių specializuotų buveinių rūšių) bei lavinant miško savininkų aplinkosauginį sąmoningumą.

Specialieji priemonės tikslai: išsaugoti KMB privačiuose miškuose; paskatinti neplynų miško kirtimų sistemų taikymą privačiuose miškuose. Veiklos sritys: pagrindinių miško kirtimų nevykdymą identifikuotose kertinėse miško buveinėse

Reikia pažymėti, kad privatūs miškai beveik visose pasaulio šalyse turi valstybinio reguliavimo sistemas. Mūsų šalyje pasak R. Deltuvos ir kt. (2006), teisinis reglamentavimas

nepakankamai sistemiškas, kai kuriais atvejais pernelyg detalizuotas ir išdėstytas daugelyje dokumentų, todėl yra tobulintinas. Paramos sistema miško savininkams iš nacionalinių lėšų nėra pakankamai aiškiai ir viešai suformuluota, neapibrėžti konkretūs šios paramos prioritetai. Paramos sistema iš ES lėšų organizuojama pagal aiškiai nustatytus prioritetus, tačiau jos skirstymo procedūros pernelyg biurokratinės ir sudėtingos miško savininkams. Pajamų mokestis, mokamas nuo bendrųjų pajamų, prieštarauja gyventojų pajamų apmokestinimo principams. Formaliai miško savininkas gali deklaruoti patirtas išlaidas, bet ši procedūra gana sudėtinga. Todėl R. Deltuvos ir kt. (2006) nuomone, reikalinga parengti kompensaciją už privačios nuosavybės teisių apribojimus, mokesčių lengvatų taikymo ir finansinės paramos teikimo tvarką. Aiškiai ir viešai apibrėžti prioritetines privačiame miškų ūkyje vykdomas priemones, kurios būtų remiamos iš nacionalinių bei ES lėšų. Planuojamos skirti lėšos pagal remiamas priemones kasmet turi būti skelbiamos politiniame lygmenyje, metų pabaigoje analogiška tvarka pateikiant jų panaudojimo rezultatus.

Taigi, privačių miškų savininkai siekdami vykdyti aplinkosauginius reikalavimus, gali naudotis ES parama. ES parama teikiama stichinių nelaimių, gaisrų pažeistam miškui atkurti ir miško priešgaisrinės apsaugos priemonėms taikyti bei subjektams, įgyvendinantiems bendrą valstybinę miško priešgaisrinės apsaugos sistemą visų nuosavybės formų miškuose.

R. Deltuvos (2006) teigimu, Ministrų konferencijos dėl Europos miškų apsaugos duomenimis, miškai ir kita medžiais apaugusi žemė Europoje užima beveik 1 120 mln. ha (iš jų 800 mln. ha Rusijos Federacijoje) ir sudaro 47 proc. žemyno ploto (tam tikrų valstybių miškingumo intervalas – nuo 1 proc. (Maltoje) iki 68 proc. (Suomijoje bei Švedijoje)).

Viešosios ir privačios miškų nuosavybės plotų dalys (atmetus Rusijos Federaciją) yra beveik lygios – atitinkamai 51 ir 49 proc. (įskaitant Baltarusiją, Ukrainą ir Gruziją su 100 proc. valstybinės miškų nuosavybės). Tad Lietuvos strateginis tikslas dėl miškų nuosavybės struktūros idealiai atitinka Europos vidurkį. Daugiausia privačių miškų yra Portugalijoje (92 proc.), Austrijoje (82 proc.), Švedijoje (80 proc.) ir Ispanijoje (78 proc.)

Europos miškų savininkų konfederacija teigia, kad Europoje yra apie 15 mln. privačių miško savininkų. Jų valdų dydžiai labai įvairūs, tačiau dauguma jų valdo mažiau kaip po 3 ha miško ir miškas jiems paprastai nėra pagrindinis pajamų šaltinis.

Senosiose Europos demokratinėse valstybėse, kur privati miško nuosavybė buvo ir yra puoselėjama ne vienos kartos savininkų, daugelis smulkiųjų valdų savininkų persikėlė gyventi į miestus, ir jie nelabai turi laiko bei noro tose valdose ūkininkauti. Stambių (didesnių kaip 1 000 ha) privačių valdų yra labai nedaug, bet jų savininkai, dažnai patys baigę miškininkystės mokslus arba samdantys profesionalus, išlaiko labai gerą ūkio lygį.

Socialinės apklausos atskleidė motyvus, skatinančius turėti tokios privačios miško nuosavybės: investicijų saugumas, meilė gamtai, nuosavybės džiaugsmas, prestižas, socialinė

savimonė, noras išsiskirti iš kitų. Nė viena senosios demokratijos valstybė nėra skelbusi strateginio miškų politikos tikslo – radikaliai pakeisti susiklosčiusią miškų nuosavybės struktūrą.

Lietuvoje per penkiasdešimt miškų nacionalizacijos metų buvo prarastos privataus miškų ūkio tradicijos. Jos dėl sunkios daugelio miškų atgavusių kaimo vietovių gyventojų ekonominės padėties atgaunamos sunkiai, lėtai ir nenoriai. Žinoma, privačios miško nuosavybės restitucija yra šventas dalykas, ir mums belieka kovoti auklėjant, o kai kada ir taikstytis su jos padariniais.

Tačiau privačios miško nuosavybės plėtra Lietuvoje šiandien, esant nemažos dalies visuomenės etinei degradacijai ir ekonominių santykių virsmo sąlygoms, grėstų ryškiu miško ekologinės, ekonominės ir socialinės funkcijų susilpninimu ar net jų griūtimi didelėse šalies teritorijose.

Vienas iš pagrindinių uždavinių miškų savininkų asociacijai - užtikrinti, kad miškų savininkai nebūtų apgaulinėjami, o darbus miškuose atliktų tik patikimos ir kvalifikuotos įmonės. Kaip nurodo I. Lučiūnienė (2003), apie pusę miškų savininkų gyvena miestuose, toli nuo savo miško ir negali tiesiogiai rūpintis jo priežiūra ir apsauga. Miškavagiai tuo naudojasi - pavagia ne tik vieną kitą medį, bet iškerta išstis biržes. Taip pat labai komplikuoja ir priešgaisrinė bei sanitarinė privačių miškų apsauga.

Dauguma šių problemų kyla dėl žinių stygiaus. Miškų savininkai ne tik nežino, kur kreiptis dėl iškilusių klausimų apie mišką, bet kai kurie netgi nesuvokia savo turimo turto vertės ir tampa sukčių aukomis.

Didėjant kirtimų apimtims privačiuose miškuose, ypač plynai iškertamų miškų plotams, vis aktualesne problema tampa miškų atkūrimas. Kai kurie miškų savininkai, siekdami kuo didesnės materialinės naudos, pardavę iškirstą medieną, visiškai nesirūpina miško atkūrimu, neskiria tam reikalingų lėšų.

Kaip nurodo A. Mockus (2008) apžvelgdamas miškininkų problemas, sprendžiamas Lietuvos miško savininkų asociacijos posėdyje, pirmininkas Algis Gaižutis išdėstė opiausias miškų savininkų problemas bei dalyvavimo Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemonėse aktualijas. Pasak jo, Konstitucija įtvirtina teisę disponuoti privačia nuosavybe, tačiau per pastarąjį dešimtmetį saugomų teritorijų, miškų, medžioklės, teritorinių planavimų įstatymai apribojo šią teisę.

A. Mockaus (2008) teigimu, pastaruoju metu kyla daug problemų dėl valdų dalijimosi su bendraturčiais, privažiavimo kelių, valdos naudojimo ne tik medienai, bet ir kitiems savininko tikslams, pvz. miško namelio pastatymui ir pan. Miškų savininkus jaudina ir priemonės privataus miškų ūkio konkurencingumui rinkoje didinti.

A. Mockaus (2008) pastebi, kad kaip teigė asociacijos pirmininkas, sprendžiant besiformuojančio smulkaus privataus miškų ūkio problemas, būtina įtraukti privačius miško

savininkus į kooperacijos ir žemės ūkio bei kaimo plėtros programas, skatinti specializuotų privačių miškų savininkų ūkių bei jų kooperatyvų kūrimąsi ir veiklą.

A.Gaižutis pabrėžė, kad kol kas nėra aiškaus modelio, kaip turėtų būti valdomas privatus miškų ūkis Lietuvoje. Jis atkreipė dėmesį, kad turi būti adekvatus privačių miško savininkų atstovavimas tiek savivaldos, tiek valstybės lygmeniu, bei patikino, kad ŽŪM skiria deramą dėmesį šio sektoriaus problemoms spręsti.

Apibendrinant galima teigti, kad privataus miško savininkai išgyvena pakankamai sunkų laikotarpį, kuomet turi galimybę pasinaudoti ES parama, tačiau tam trukdo ekonominė situacija Lietuvoje, bei griežti reikalavimai miškotvarkos srityje.

2. APLINKOSAUGINIAI REIKALAVIMAI MIŠKŲ ŪKYJE

2.1. Aplinkosauginių reikalavimų sritys

Aplinkosauginių problemų miškų ūkyje yra kaip ir kiekvienoje kitoje ūkio srityje. Tačiau šios problemos sprendžiamos ir yra taikomos įvairios priemonės. Pažymėtina, kad ES rūpinasi miško apsauga. „Pagrindinės žalos miškams priežastys yra biotiniai veiksniai ir nuganymas. Kiti miškams įtaką darantys veiksniai yra oro tarša, audros ir gaisrai“ (Krušinskas, 2008, p.4).

Viena iš aplinkosauginių problemų – oro tarša. Tačiau ES teisės aktai, kurių privaloma laikytis visose valstybėse narėse, padėjo išspręsti nemažai oro taršos klausimų ir pagerinti oro kokybę, tačiau teršalų nuosėdų klausimas dar nėra išspręstas. Akcentuotina, kad pastaraisiais metais miškus nuniokoji didelės audros. Kasmet išdega apie 0,5 milijonai hektarų miškų ir kitų miškingų žemių.

„Oro tarša ir toliau silpnina ES piliečių bei natūralios aplinkos sveikatą ir gyvenimo kokybę. Šio poveikio mastas pernelyg didelis, kad jo būtų nepaisoma, o nieko nedarymas, apsiribojant galiojančių teisės aktų įgyvendinimu, nėra racionalus pasirinkimas. Šia strategija nustatoma ilgalaikė švaresnio oro Europoje perspektyva“ (Teminė oro taršos strategija www.am.lt).

Lietuvoje oro taršos problemų sprendimas reglamentuojamas LR Aplinkos Oro apsaugos įstatymu. Lietuvos Respublikos Aplinkos oro apsaugos įstatymas, priimtas 1999 metais, lapkričio 4 d. (Žin. Nr. 98 – 2813). Šis įstatymas:

1. nustato asmenų teises į švarų orą, pareigas saugoti aplinkos orą nuo taršos, susijusios su žmonių veikla, ir mažinti jos daromą žalą žmonių sveikatai bei aplinkai;
2. nustato priemones, ribojančias aplinkos oro taršą ir mažinančias jos neigiamą poveikį žmonių sveikatai bei aplinkai;
3. reglamentuoja visuomeninius santykius aplinkos oro apsaugos ir kokybės valdymo srityse.

Taip pat šis įstatymas nereglamentuoja radioaktyviosios taršos, taip pat aplinkos oro taršos, kuri gali atsirasti dėl gamtos procesų ar dėl teršalų pernašų iš kitų valstybių. Aktuali šio įstatymo redakcija yra 2009 metų vasario 1 d.

Taigi oro tarša kenkia tiek mūsų aplinkai, tiek ir sveikatai: nuo rūgščiųjų lietuvių nudegintų miškų iki dūstančių nuo didžiausios ozono koncentracijos miestų, nuo Skandinavijos ežerų, kuriuose nebėra jokios vandens augalijos ir gyvūnijos iki dumbliais apaugusių tvenkinių. Europos parlamento internetinės svetainės straipsnyje „Apsaugoti mūsų girias, ežerus, plaučius nuo taršos“ teigiama, kad po dvejų atkaklių derybų metų Europos Parlamentas ir Taryba išleido teisės

aktus, kuriais siekiama sumažinti didžiųjų šiluminių elektrinių išmetamų teršalų kiekį ir nustatyti griežtas keturių didžiausių teršalų išmetimo leistinas ribines vertes

Labai svarbus aplinkosauginis reikalavimas miškų ūkyje yra paukščių apsauga. Sprendžiant paukščių išsaugojimo klausimą, Generalinės miškų urėdijos taryba pasiūlė miškų urėdijoms nevykdyti pagrindinių kirtimų valstybiniuose miškuose nuo balandžio 15 d. iki gegužės 15 d. – tuo metu peri daugelis retųjų paukščių. Šia priemone siekiama netrukdyti paukščiams perėjimo metu.

Aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. patvirtintos Pagrindinių miško kirtimų taisyklės draudžia pagrindinius kirtimus aplink saugomų rūšių paukščių lizdavietes. O ir kitokie kirtimai yra draudžiami nuo balandžio 1 d. iki rugsėjo 1 d. Šiuo laikotarpiu prie retųjų paukščių lizdų turi tvyroti ramybė.

Minėtose taisyklėse net nurodyta, koku atstumu aplink retų paukščių lizdavietes draudžiami plyni ir neplyni pagrindiniai kirtimai. Nuo juodojo gandro, erelio žuvininko, didžiojo apuoko lizdaviečių šis atstumas 200 metrų, nuo gyvatėdžio, didžiojo erelio rėksnio, kilniojo ir jūrinio erelių, sakalo keleivio lizdų – 150 metrų, nuo juodojo ir rudojo peslių, vapsvaėdžio, mažojo erelio rėksnio, vištvanagio, gervės lizdų – 100 metrų, nuo startsakalio, pelėsakalio, sketsakalio lizdų – 50 metrų. Šiuos skaičius rekomendavo ornitologai.

Kurtinių tuokvietėse uždrausti plyni kirtimai. O ir kitų rūšių kirtimai, išskyrus sanitarinius kirtimus masinio miško kenkėjų antplūdžio metu, šiose tuokvietėse bei jų apsaugos zonose draudžiami nuo sausio 1 d. iki rugpjūčio 1 d.

Minėtose taisyklėse numatyta ir daugiau kirtimų apribojimų. Pavyzdžiui, uždrausta kirsti pirmos grupės – rezervatinius miškus. Kaip žinoma, juose įsikūrę daugiausia retųjų augalų ir gyvūnų.

Saugomų teritorijų miškuose, priskirtuose II ir III miškų grupėms, o nacionaliniuose parkuose – visuose miškuose pagrindiniai miško kirtimai draudžiami nuo kovo 1 d. iki liepos 1 d.

Rekreaciniuose miškuose nurodyta kirsti tik ne poilsavimo sezono metu. Visuose miškuose, kur tik įmanoma, rekomenduota teikti pirmenybę neplyniems kirtimams. Tose draustinių dalyse, kur saugomi augalai ir paukščiai, pagrindiniai miško kirtimai turi būti vykdomi tik rudenį ir žiemą.

Kirtimų draudimus retųjų paukščių lizdaviečių apsaugos juostose ir kurtinių tuokvietėse primena ir Vyriausybės patvirtintos Specialiosios žemės ir miško naudojimo sąlygos. Vienintelė jose numatyta išimtis – stichinės nelaimės, kai reikia šalinti audros ir gaisrų padarinius, kenkėjų ir ligų židinius. Tokių išimčių nebūna daug. Beje, ornitologiniuose draustiniuose draudžiama ne tik kirsti medžius bei dirbti kitokius ūkio darbus paukščių radavietėse ir aplink jas, bet net ir lankytis nuo balandžio 1 d. iki rugpjūčio 1 d.

Daugelį retųjų augalų ir gyvūnų rūšių Lietuvoje saugo „Natura 2000“ – visas Europos Sąjungos šalis aprėpiantis ekologinis tinklas. LR Saugomų teritorijų įstatymas šio tinklo teritorijose draudžia

arba riboja tokią veiklą, kuri gali turėti neigiamą poveikį saugomoms augalų ir gyvūnų rūšims bei buveinėms.

Vyriausybės 2004 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr.399 Lietuvoje paukščių apsaugai paskirtos 77 svarbios teritorijos (PAST), daugiausia – miškuose. Jos užima 545 tūkst. 836 ha plotą, arba 8,4 proc. šalies teritorijos. Antai juodieji gandrai aptikti ir saugomi Biržų (Biržų r.), Šimonių (Anykščių r.) ir Žaliosios (Kupiškio r.) giriose, Dotnuvos ir Josvainių (Kėdainių r.), Taujėnų ir Užulėnio (Ukmergės r.) ir Vainuto (Šilalės r.) miškuose. Miškotvarkininkai Kėdainių urėdijos miškuose nustatė net 28, Panevėžio urėdijoje – 27, Tauragės urėdijoje – 25, Biržų urėdijoje – 23, Kaišiadorių ir Ukmergės urėdijose – po 20, Kauno urėdijoje – 18 juodųjų gandrų lizdų.

Anot F. Žemulio (2008), valstybinis miškotvarkos institutas (VMI) jau daug metų nustato Lietuvos raudonosios knygos objektų radavietes miškuose, paženklina jas miško tvarkymo schemose ir praneša apie tai miškų savininkams bei prižiūrėtojams, o šie organizuoja lizdaviečių apsaugą. Inventorizuojant bei registruojant surinkti duomenys praverčia projektuojant miško tvarkymą, ypač kirtimus. Šį VMI darbą remia Aplinkos ministerija.

Kaip teigiama generalinės miškų urėdijos internetinėje svetainėje www.gmu.lt pateiktame straipsnyje „Biologinės įvairovės išsaugojimas“ (2007), Europos ekologinio tinklo „Natūra 2000“ teritorijoms Lietuvoje 2007 metų pradžioje pradėti derinti ir tvirtinti gamtotvarkos planai. Šie strateginio planavimo dokumentai skirti įvertinti ir apibūdinti saugomų teritorijų ar jų dalių ekologinę būklę, kraštovaizdžio apsaugos bei tvarkymo problemas ir galimybes, saugomas nykstančių gyvūnų, augalų ir grybų rūšis, jų buveines ir natūralias buveines, taip pat nustatyti tų teritorijų tvarkymo bei apsaugos priemonės ir joms reikalingas lėšas.

2007-2013 metų laikotarpiu miškų urėdijos turės galimybių pasinaudoti Europos Sąjungos finansine parama, teikdamos paraiškas miškuose esančių saugomų natūralių buveinių ar saugomų rūšių buveinių atkūrimo arba tipiškos struktūros palaikymo, gamtosauginių objektų aplinkos tvarkymo ir apsaugos, pažeisto hidrologinio režimo atkūrimo rezervatiniuose ir specialios paskirties ekosistemų apsaugos miškuose darbų finansavimui. Miškuose esančių saugomų natūralių buveinių ar rūšių buveinių atkūrimo ar tipiškos struktūros palaikymo darbai bus remiami, tik jeigu jie bus numatyti nustatyta tvarka parengtame ir patvirtintame gamtotvarkos plane.

Kita miškų aplinkosauginių reikalavimų sritis – taršos prevencija. Norint apsaugoti miškus nuo taršos, reikia griežtai kontroliuoti į aplinką išmetamų teršalų kiekį. Gamyklos ir pramonės įmonės turėtų laikytis į atmosferą išmetamos didžiausios leistinos taršos (DLT) normatyvų. Kaip teigia A. Stanaitis (2006), svarbiausias Lietuvos subalansuotos plėtros strategijos siekis pagal ekonominę ir socialinę vystymąsi bei gamtos išteklių efektyvumo rodiklius iki 2020 m. pasiekti esamą Europos Sąjungos lygį. Aplinkosaugos srityje būtina pagal aplinkos taršą neviršyti Europos Sąjungoje leistinių normų. Būtina laikytis tarptautinių konvencijų, ribojančių aplinkos taršos

reikalavimus. Tokius didelius siekius sėkmingai įgyvendinti galima tik ūkinėje veikloje diegiant naujausias, aplinkai mažesnę poveikį darančias technologijas. Dėl to mokslinei pažangai, nedaug išteklių reikalaujančioms technologijoms kurti, jų įdiegimui, ekologiniam ugdymui subalansuoto vystymo strategijoje skiriama ypač daug dėmesio.

Aplinkinių rajonų gyventojai turėtų susiprasti nevežti buitinių, statybinių ir kitų atliekų į mišką. Pastebėjus tokius atvejus, piliečiai turėtų apie tai pranešti atitinkamoms tarnyboms, o šie savo ruožtu imtis tinkamų priemonių prieš šiukšlintojus. Pareigūnai turėtų dėmesį sutelkti ne tik į neteisėtą ūkinę veiklą miškuose, bet ir į miškų teršimą bei šiukšlinimą.

Miško apsaugą nuo taršos, leistiną taršą ir žalos miškams atlyginimą nustato Aplinkos apsaugos įstatymas ir kiti teisės aktai. Žuvę ar pažeisti miškai turi būti atkuriami kaltininkų lėšomis, o jei kaltininkai nenustatyti, – valstybės, miško valdytojų ir savininkų bei kitomis lėšomis.

Taip pat labai svarbus vykdam aplinkosaugos reikalavimus miškų urėdijose – miško atsodinimas. Pagrindiniai miškininkystės veikla reguliuojantys teisiniai aktai, kurių privatūs miško savininkai privalo laikytis ūkininkaudami savo valdose, yra LR Miškų įstatymas.

Privačių miškų tvarkymo ir naudojimo nuostatai (patvirtinti LR Vyriausybės, 1997 07 – 24 nutarimu nr. 799). Be minėtų yra ir keletas kitų miško atkūrimo tvarką nusakančių teisinių aktų, kurie miško savininkams yra rekomendaciniai. Iš jų paminėtini: „Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai“ (patvirtinta 2000 10 25 LR Aplinkos ministro įsakymu Nr. 459), „Lietuvos miško sėklininkystės nuostatai“ (patvirtinta LR miškų ūkio ministro 1996 12 09 įsakymu Nr. 246), „Miško sodmenys. Sėjinukai ir sodinukai. Įmonės standartas ĮST 5992687 1:1997“ (patvirtinta Lietuvos miško selekcijos ir sėklininkystės centro direktoriaus 1997.06.10, įregistruoti Lietuvos standartizacijos departamente 1997 06 20 Nr. 685), „Lietuvos miško sėklinis rajonavimas“ (patvirtinta Miškų ir saugomų teritorijų departamento prie LR Aplinkos ministerijos 1999 03 15 d. įsakymu Nr. 40).

Mišką atkurti privalo jo savininkai, valdytojai ir naudotojai savo lėšomis. Želdintinose kirtavietėse, degavietėse bei žuvusių želdinių ar žėlinių vietose miškas atkuriamas: želdant – Lietuvos Respublikos miškų įstatym (2001) nustatytais terminais (medyną išskirtus plynai, jį reikia atkurti per dvejus metus), o paliekant želti – ne vėliau kaip per ketverius metus po jų atsiradimo.

Apibendrinant teigtina, kad miško aplinkosaugos reikalavimai yra įgyvendinami atmosferos, aplinkos teršimo prevencija ir vykdomomis priemonėmis, biologinės įvairovės išsaugojimo srityje, bei organizuojant miško atsodinimą, ką turi atlikti ir valstybinės urėdijos ir privačių miškų savininkai.

2.2. Miško sanitarinė apsauga

Miško sanitarinę apsaugą reglamentuoja Miško sanitarinės apsaugos taisyklės (Žin., 200, Nr.20-766). Miško savininkai ar valdytojai privalo saugoti mišką nuo kenkėjų, ligų ir kitų neigiamų veiksnių, kurie blogina miško sanitarinę būklę. Vadovaujantis šių taisyklių reikalavimais nustato miško sanitarinės apsaugos nuo kenksmingų biotinių, abiotinių ir antropogeninių veiksnių pagrindinius reikalavimus, siekiant reguliuoti ligų ir kenkėjų skaičių, vykdyti jų masinio dauginimosi židinių prevenciją ar juos naikinti.

Siekiant miško sanitarinės apsaugos yra reikalinga rinkti sėklinę miško medžiagą tik nuo sveikų medžių, kurie nėra pažeisti kokių nors kenkėjų ar ligų. Miško sanitarinė apsauga reikalinga ir atkuriant bei įveisiant mišką. Atsodinant mišką reikalinga laikytis nurodymų, kuriuose pateikiamas leidžiamas kenkėjų, griaužiančių šaknis, skaičius. Miško želdinimas ir želdinių apskaitos ir vertinimo metodika yra patvirtinta Lietuvos Respublikos ministro įsakymu (Žin., 200, Nr. 42).

Miško sanitarinė apsauga turi būti vykdoma ir vykdant medžių liemenų apsaugos priemones, kurios mažina pavojingų kenkėjų skaičių. Kad šios sanitarinės priemonės būtų efektyvios jos turi būti atliktos nustatytu laiku. Tai yra medžių liemenų kenkėjai turi būti naikinami prieš jų skraidymo pradžią.

Miško sanitarinė apsauga yra taikoma ir vykdant sanitarinius kirtimus. Tokiais kirtimais turi būti iškertamos žalių eglių vėjavartos, vėjalaužos, sniegalaužos ir pažeisti medžiai. Akcentuotina tai, kad sutvarkyti šiuos nukirstus medžius taip pat reikia pagal reglamentą: t.y. išvežti toliau nuo miško pakraščio arba nudievinti, o žievę sudeginti arba nudievinti. Šios priemonės nėra vykdomos tik rezervaciniuose miškuose ir saugomose teritorijose. Sanitariniai plynų kirtimai yra atliekami vadovaujantis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymu. (Žin., 2004, Nr. 167-6157).

Miško sanitarinė apsauga yra vykdoma ir kirtavietėse. Šiose kirtavietėse spygliuočių kelmų aukštis, matuojant nuo šaknies kaklelio, turi būti ne didesnis kaip 10 cm.

Sanitariniai miško reikalavimai yra taikomi ir laikant medieną. Pažymėtina, kad nukirsta mediena negali būti laikoma sandėliuose, jei yra užpulta kenkėjų.

Miško apsauginės priemonės yra taikomos ir tuomet, jei atsiranda masinio miškų kenkėjų ar ligų dauginimosi židiniai. Reikia pažymėti, kad miško kenkėjų pažeidimai yra registruojami Generalinės miškų urėdijos prie Aplinkos ministerijos nustatyta tvarka. Miškų sanitarinė būklė yra vertinama pagal Miško apsaugos tarnybos parengtą metodiką. Sanitarinę miško apsaugą prižiūri ir kuruoja įvairios institucijos: miško sanitarinės apsaugos tarnybos, valstybės įmonių miškų urėdijų, regioninių aplinkos apsaugos departamentų. Generalinės miškų urėdijos prie Aplinkos ministerijos,

Aplinkos ministerijos Miškų departamento specialistai konsultuoja miško sanitarinės apsaugos klausimais, rekomenduoja miško sanitarinės apsaugos priemonių taikymą.

Apibendrinant teigtina, kad miško sanitarinė apsauga vykdoma remiantis teisės aktais, kurie parengti vadovaujantis ES Direktyvomis bei Aplinkos apsaugos ministro įsakymais. Sanitarinė miško apsauga siejama su miško valymu nuo kenkėjų bei vykdant sanitarinius kirtimus.

2.3. Miško apsauga nuo gaisrų

Aplinkos ministerijos internetinėje svetainėje pateikiamoje informacijoje matyti, kad kasmet Lietuvoje kyla per 600 miško gaisrų, išdega apie 300 ha medynų. Paprastai miško gaisrai kyla dėl šių priežasčių: tyčinis padegimas, užsidegimas nuo deginamos žolės, dėl neatsargaus miško lankytojų elgesio miške, taip pat gaisrai miške gali kilti dėl miško ruošos ar kitų neatsakingai atliekamų darbų. Dar viena miško gaisrų priežastis gali būti sausuoju metų laiku iš transporto priemonių išmetamųjų vamzdžių lekiančios kibirkštys. Miško gaisras – didelė miško nelaimė. Miško gaisrai per trumpą laiką sunaikina ne tik medžius. Viename degančio miško hektare žūva 6–7 mln. dirvožemyje gyvenančių mikroorganizmų, daugybė vabzdžių, paukščių, augalų. Derlingiausias dirvožemio sluoksnis atsikuria tik per trejus ketverius metus.

Generalinė miškų urėdija, įgyvendindama Valstybinę miškų priešgaisrinės apsaugos programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. kovo 4 d. įsakymu Nr. 91 (Žin., 2002, Nr. 28-1004) vadovaudamasi Generalinės miškų urėdijos prie Aplinkos ministerijos nuostatu, patvirtintu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2007m. birželio 27d. įsakymu Nr.D1-364 (Žin.2007, Nr. 75-2993). 8.7 punktu ir siekdama užtikrinti miškų apsaugą nuo gaisrų, organizuoja bendros valstybinės priešgaisrinių priemonių įgyvendinimą ir palaikymą visuose šalies miškuose, nepaisant jų nuosavybės formos - valstybiniuose ir privačiuose miškuose. Miško gaisrų stebėjimui 42-iejose valstybės įmonėse miškų urėdijose ir Kuršių nerijos nacionaliniame parke - įrengta per 100 stebėjimo bokštų, sudarytos miško gaisrų gesinimo komandos, kurios turi daugiau kaip 50 priešgaisrinių automobilių ir yra aprūpintos būtinu priešgaisriniumi inventoriumi.

Priešgaisrinė miškų apsauga yra aktuali dėl to, kad Lietuvos miškai pasižymi dideliu gamtiniu degumu. Jie skirstomi į tris degumo klases: I-didelio (38 % visų miškų), II-vidutinio (22 % visų miškų) ir III mažo gamtinio degumo miškai (40 % visų miškų). I – klasei priskiriami labiausiai degūs miškai – spygliuočių jaunuolynai iki 40 metų amžiaus, augantys sausose augavietėse, pušynai ir eglynai, augantys sausose nederlingose vietose. Tai miškai, kuriuose gaisrams kilti bei išplisti sąlygos yra labiausiai palankios. II degumo klasei priskiriami spygliuočių jaunuolynų iki 40 metų amžiaus medynai, augantys šlapiose augavietėse, pušynai ir eglynai augantys sausose ir derlingose augavietėse ir lapuočių medynai, augantys sausose nederlingose

augavietėse. Juose esant palankioms gaisrams kilti sąlygomis, miškų gaisringumas irgi gana didelis. Likusieji medynai priskiriami III degumo klasei. Juose gaisringumas būna didžiausias tik anksti pavasarį, vėlai rudenį, įsivyravus sausroms, tai yra kai atsiranda degiujų medžiagų.

Privataus miško savininkas privalo saugoti savo mišką nuo gaisrų, laikytis teisės aktais patvirtintų miškų priešgaisrinės apsaugos reikalavimų, savo lėšomis įgyvendinti profilaktines priešgaisrines priemones, informuoti valstybinius miškų pareigūnus apie atsiradusius miško gaisrų židinius.

Miškuose, nepaisant jų nuosavybės formos, privalo būti sukurta ir palaikoma bendra valstybinė priešgaisrinių priemonių sistema, apimanti stebėjimo, profilaktines ir priešgaisrines saugos priemones. Šią bendrą valstybinę priešgaisrinių priemonių sistemą rengia ir jos įgyvendinimą organizuoja Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos, miškų urėdijos bei valstybinių parkų direkcijos kartu su savivaldybėmis. Miško valdytojai, savininkai, naudotojai ir lankytojai privalo laikytis teisės aktais patvirtintų miškų priešgaisrinės apsaugos reikalavimų.

Pasak A. Pivoriūno, P. Kurlavičiaus (2005), privataus miško savininkas turi savo lėšomis įgyvendinti profilaktines priešgaisrines priemones (įrengti priešgaisrines juostas ir lauzavietes, valyti užšlemžtą mišką ir kt.) informuoti valstybinius miškų pareigūnus apie atsiradusius miško gaisrų židinius.

Miškuose nepriklausomai nuo jų nuosavybės formų sukurta ir funkcionuoja bendra valstybinė priešgaisrinių priemonių sistema, apimanti miško gaisrų stebėjimo, profilaktines ir priešgaisrines saugos priemones. Šią bendrą valstybinę priešgaisrinių priemonių sistemą rengia ir įgyvendinimą organizuoja Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos, miškų urėdijos bei valstybinių parkų direkcijos kartu su savivaldybėmis. Miško valdytojai, naudotojai ir lankytojai privalo laikytis teisės aktais patvirtintų miškų priešgaisrinės apsaugos reikalavimų.

Apibendrinant teigtina, kad priešgaisrinė miškų apsauga vykdoma remiantis ministro įsakymais, valstybine priešgaisrinės apsaugos programa ir taikomos prevencinės priešgaisrinės apsaugos priemonės. Priešgaisrinės apsaugos priemonės turi būti diegiamos visuose miškuose, neatsižvelgiant į miškų nuosavybės formą. Visą priešgaisrinių priemonių sistemą koordinuoja generalinė miškų urėdija.

3. APLINKOSAUGOS VADYBOS (MIŠKŲ ŪKYJE) TOBULINIMAS

3.1. Tyrimo metodologija ir organizavimas

Siekiant išsiaiškinti aplinkosaugos vadybos miškų ūkyje tobulinimo galimybes buvo parengta anketa urėdijų darbuotojams (žr. 1 priedas).

Tyrimui pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa, kuris leido analizuoti urėdijos darbuotojų požiūrį į aplinkosaugos vadybos tobulinimo galimybes. Apklausos metodas pasirinktas dėl to, kad galima per trumpą laiką apklausti didelį kiekį respondentų, atlikti kiekybinę analizę, be to tai mažiausiai laiko ir sąnaudų reikalaujantis metodas, labai plačiai taikomas praktikoje. Pasak G. Merkio (1995) šio metodo populiarumą rodo ir lemia santykinis apklausos atlikimo paprastumas, pigumas, galimybė greitai ir lengvai surinkti daug duomenų.

Anketinė apklausa buvo pasirinkta dėl galimybės instrukuoti respondentus, iškilus būtinumui, pvz. nesuvokiant klausimo esmės. Taip pat patogiu kontroliuoti situaciją tyrėjui, iš respondentų reakcijos preliminariai spręsti apie problemos reikšmę. Anketinės apklausos metodu beveik 100 % arba šiek tiek mažiau grąžinama anketų. Taigi, dėl šių išvardintų priežasčių, anketinis tyrimas pasirinktas kaip tinkamiausias problemai nagrinėti

Tyrimo metu buvo laikomasi šių principų:

1. Savanoriškumo – respondentui buvo prašoma asmeniškai užpildyti anketas, paaiškinant, kad tai savanoriškas apsisprendimas.

2. Geranoriškumo – anketos įvadinėje dalyje respondentams paaiškinta tyrimo nauda ir svarba, siekiant motyvuoti, kad dalyvautų tyrime

3. Privatumo – anketos paaiškinimuose nurodyta, kad informacija bus apdorojama bendrai ir nebus atskleista respondentui asmeninė informacija. Taip pat nurodyta kada, kaip ir kam bus naudojama jo suteikta informacija.

4. Anonimiškumo – anketos nėra koduotos, sudarytos nereikalaujant respondentui asmens vardų.

5. Konfidencialumo – išipareigota, kad gauti duomenys, bus panaudoti tik bakalauro darbo tyrimo analizei.

Sudarant anketą buvo laikomasi K. Kardelio (2002) pateiktųjų bendrųjų anketos sudarymo reikalavimų. Įvadinėje dalyje paaiškinta, kokių tikslų yra atliekama apklausa, supažindinama su autoriumi, nurodoma anketos užpildymo instrukcija. Klausimai pateikiami konkretūs. Respondentams reikėjo tik pasirinkti atsakymų variantus ir nereikalaujama pačiam rašyti savo nuomonės. Anketa platinama internetu urėdijoms. Anketos duomenys apdorojami kompiuterine Exsell programa ir pateikiami stulpelinuose grafikuose magistro darbe.

Anketinėje apklausoje pateikiami klausimai, kuriais aiškinamasi aplinkosaugos reikšmė ir jos reikalavimų įgyvendinimas miškų ūkyje. Anketoje urėdijos darbuotojams pateikiama 15 klausimų. Jais siekiama išsiaiškinti urėdijos darbuotojų požiūrį į aplinkos apsaugos politikos valdymą, parengtų teisės aktų įgyvendinimo mechanizmo parengimą, aplinkosaugos politikos integravimą į įvairios ūkio šakas. Aplinkosauginių reikalavimų laikymosi svarba padidėjo Lietuvai įstojus į ES, todėl reikalinga sužinoti miškininkų požiūrį į aplinkos būklės pokyčius Nepriklausomybės metais, įvertinti veiklas, kuriose pagerėjo ir kuriose pablogėjo aplinkosauginė situacija.

Labai svarbu, kad miškininkai turi galimybę savo veikloje pasinaudoti ES lėšomis, todėl buvo aiškinamasi, ar tikslingai yra panaudojamos lėšos miškų ūkyje. Aiškinamasi, ar valstybė turėtų daugiau reguliuoti miškininkų darbą.

Anketoje klausimai yra skirti ir miškininkų darbui vertinti bei aplinkosaugos prioritetinėms sritims išskirti. Kadangi labai svarbus veiksnys miško priešgaisrinės ir sanitarinės būklės apsauga, buvo aiškinamasi nuomonė dėl šių veiklų prevencijos galimybių.

Su aplinkosauga yra siejama ir apželdinimo veikla, todėl buvo pateiktas klausimas, kaip ši veikla vykdoma urėdijose.

Klausimai pusiau atviri, nes respondentams yra palikta galimybė patiems pateikti savo atsakymo variantą.

3.2. Tyrimo imties charakteristika

Anketinės apklausos tyrime dalyvavo urėdijų darbuotojai. Jų demografinis pasiskirstymas pateikimas 3 lentelėje.

3 lentelė

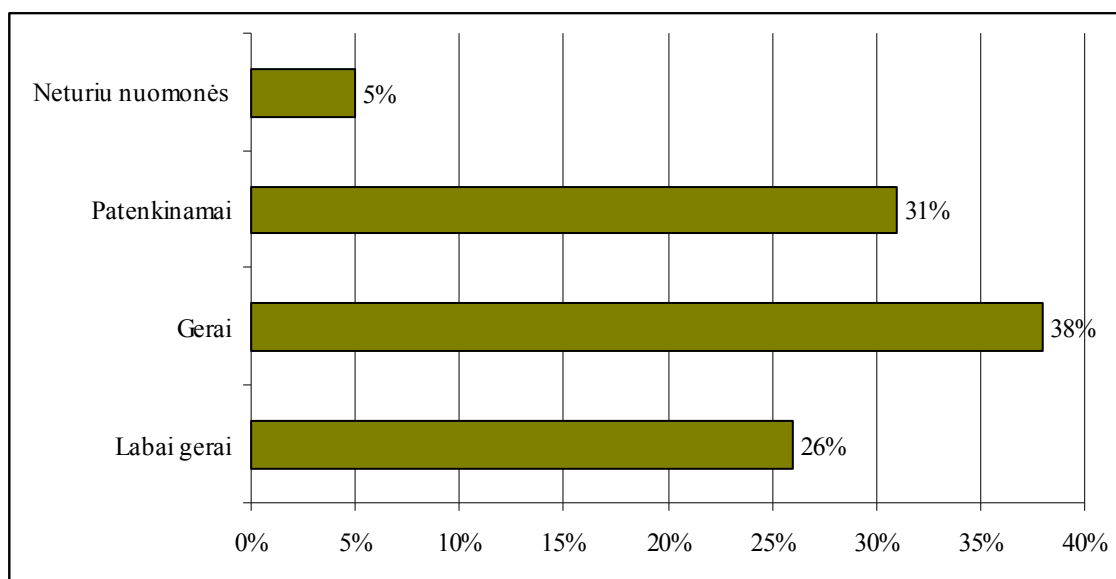
Respondentų demografinės charakteristikos

Pasiskirstymo rodikliai	skaičius	procentas
Pasiskirstymas pagal lytį		
Moteris	12	7 %
Vyras	172	93 %
Iš viso:	184	100 %
Pasiskirstymas pagal darbo stažą		
Iki 5 metų	17	9 %
6 – 10 metų	29	16 %
11-15 metų	62	34 %
16 – 20 metų	76	41 %
Iš viso	184	100 %

Pagal 3 lentelėje pateikiamus duomenis matyti, kad anketinėje apklausoje dalyvavo daugiausiai vyrai. Didžioji dauguma respondentų turi nuo 16 iki 20 metų stažą urėdijose. Todėl tikėtina, kad respondentai pakankamai gerai suvokia aplinkosaugines problemas ir pateiks išsamius atsakius.

3.3 Tyrimo duomenų analizė

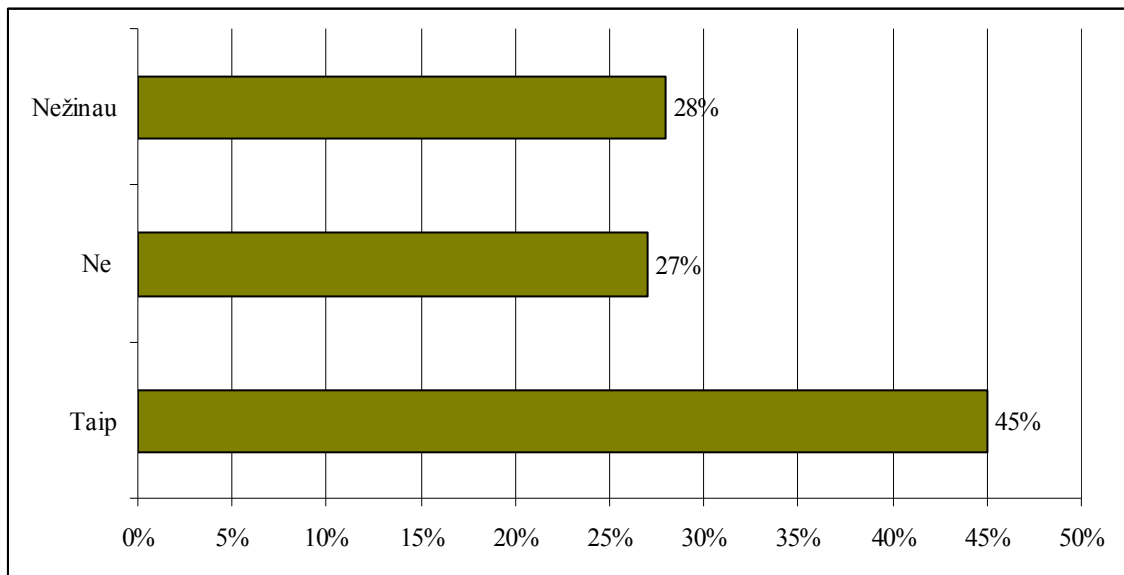
Lietuvos aplinkos apsaugos politika išgyvena didelius pokyčius, nes Lietuvai tapus ES nare, padidėjo reikalavimai aplinkosaugai, kurie yra derinami su visomis ES narėmis. Todėl respondentų buvo klausama, kaip jie vertina aplinkos apsaugos politiką Lietuvoje (žr. 5 pav.).

5 pav. Aplinkos apsaugos politikos struktūros vertinimas

Aplinkos apsaugos politikos struktūrą daugiau nei pusė respondentų vertino palankiai, kadangi daugiau buvo pasirinkti vertinimo kriterijai labai gerai (26 proc.) ir gerai (38 proc.). taigi, tikėtina, kad vykdant aplinkosauginius reikalavimus yra galimybė tinkamai suderinti veiksmus su reikalingomis valstybinėmis aplinkos apsaugos klausimos sprendžiančiose institucijose.

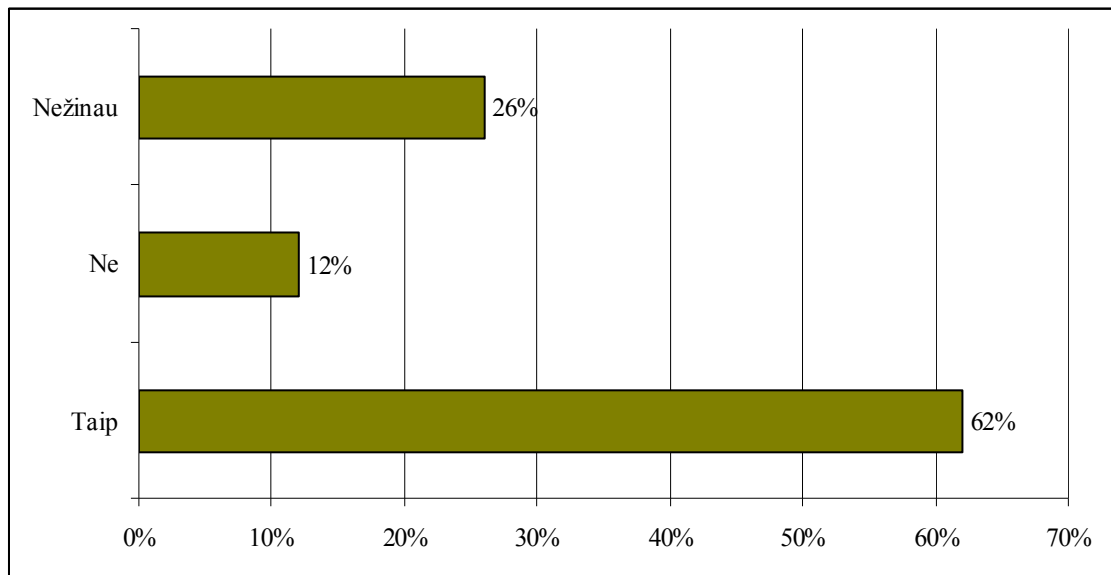
Vienas iš aktualių aplinkosaugos politikos klausimų yra teisės aktų rengimas, tačiau dažnai nėra įvertinama, kaip parengti teisės aktai veiks ir ar bus galimybė juos tinkamai įgyvendinti, todėl respondentų buvo klausama, ar yra skiriamas pakankamas dėmesys parengtų teisės aktų įgyvendinimo mechanizmui (žr. 6 pav.).

6 pav. Teisės aktų rengimo ir skiriamo dėmesio jų įgyvendinimo mechanizmui vertinimas

Kadangi aplinkos apsaugos įstatyminės bazės tobulinimas yra prioritetas ir neatidėliotinas uždavinys, reikalinga apžvelgti galiojančius teisės aktus ir įvertinti jų privalumus bei trūkumus, aiškiau apibrėžti teisės aktų, reguliuojančių aplinkos apsaugą, sistemos principus bei tikslus, nustatyti prioritetinę jų rengimo ar tobulinimo tvarką. Pažymėtina, kad visą tai reikia atlikti atsižvelgiant į aplinkos apsaugai keliamus ES reikalavimus. Būtina, kad visos veiklos rūšys, tiek darančios neigiamą poveikį aplinkai, tiek skirtos jai išsaugoti, būtų teisiškai reglamentuojamos. Tačiau pagal respondentų atsakymus, pateikiamus 6 paveiksle, matyti, kad mažiau nei pusė respondentų pritaria, jog įstatyminė bazė yra rengiama atsižvelgiant į šių teisės aktų įgyvendinimo mechanizmą. Vadinasi reikalingas atidus parengtų dokumentų ir nuostatų analizavimas ir jų įgyvendinimo realių galimybių svarstymas. Taigi tikėtina, kad parengtuose dokumentuose yra keliami uždaviniai, kurių vykdymui nėra sudarytos tinkamos sąlygos, tam įtakos gali turėti tai, kad Lietuvos miškininkystė pertvarkos laikotarpiu dar nėra sudariusių visų sąlygų ir pagrindo teisės aktų reikalavimams tinkamai įgyvendinti.

Aplinkosaugos politikos klausimais turi būti sprendžiami integruojant šiuos sprendimus į visas ūkio šakas, kadangi visos ūkio šakos yra susijusios ir šie sprendimai turi būti derinami tarpusavyje. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti respondentų požiūrį į tai, kaip Lietuvos aplinkos apsaugos politika yra integruojama į kitas ūkio šakas bei teritorijų plėtrą (žr. 6 pav.).

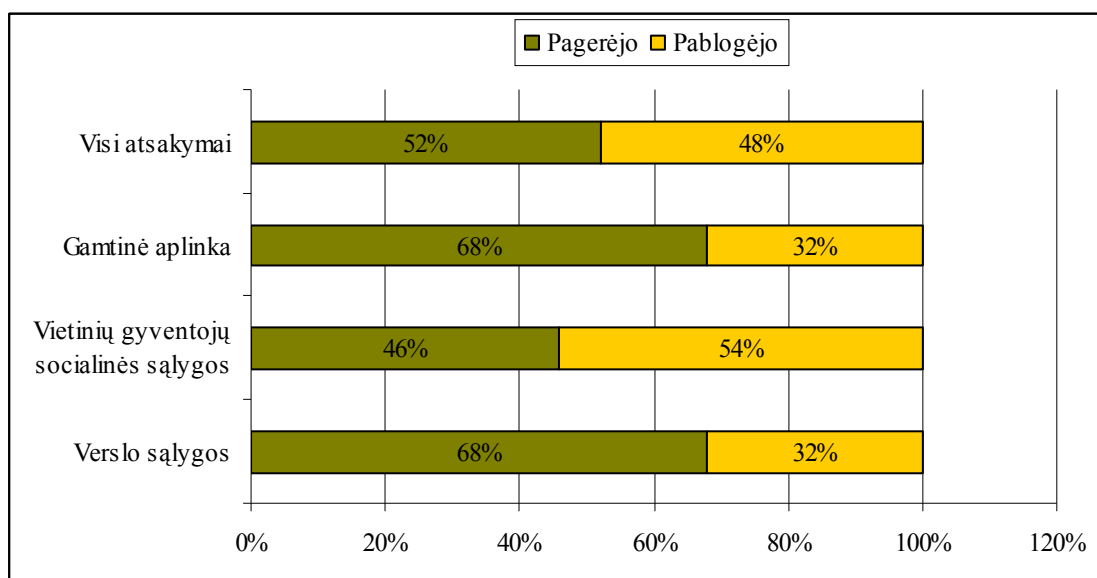

7 pav. Lietuvos aplinkosaugos politikos integravimo į ūkio šakų teritorijų plėtrą vertinimas

Analizuojant respondentų atsakymus nustatyta, kad didžioji dalis respondentų sutinka, jog aplinkosaugos politikos kryptys yra realizuojamos bendrai su kitomis ūkio šakomis. Generalinės miškų ūkio urėdijos informacijoje rengiant veiklos strategiją nurodoma, kad siekiant užtikrinti subalansuotą miškų ūkio plėtrą, patenkinti įvairių visuomenės grupių poreikius miškui ir užtikrinti miškų išsaugojimą ateities kartoms, pripažįstant ilgą miško augimo trukmę ir atsižvelgiant į nuosavybės formų skirtumus bei sąveiką, skatinant sąlygas, kuriomis teisingai tvarkomi miškai duotų šaliai ekonominę naudą. Lietuvoje yra formuojama ilgalaikė miškų ūkio politika, suderinta su kitų šalies ūkio šakų politikomis ir besiremianti šalies tradicijomis bei Europos Sąjungos teisinių normų, tarptautinių konvencijų, rezoliucijų, susitarimų, programų bei nacionalinių teisės aktų reikalavimais. Vadinasi, kiekvienos ūkio šakos veikla turi būti suderinta su kitomis ūkio šakomis aplinkos apsaugos, dirvožemio taršos prevencijos, vandenų apsaugos klausimais. Todėl teigtina, kad visiems aplinkosaugos reikalavimams taikomos vienodos priemonės aplinkosaugos probleminiams klausimams spręsti.

Būtent miškų ūkio politikos įgyvendinimui panaudojami miškų ūkio politikos instrumentai: gerai organizuota, kvalifikuota ir nepriklausanti nuo trumpalaikių politinių pokyčių miškų administracija; Miškų įstatymas ir kiti teisės aktai; mokesčiai ir finansinė parama; švietimas ir mokymas; miškų ūkio informacijos valdymas; ryšiai su visuomene. Taigi manytina, kad kiekviena kita ūkio šaka turėtų kelti panašius reikalavimus savo veiklai organizuoti ir šie reikalavimai yra derinami.

Aplinkosaugos reikalavimų vykdymas keitėsi Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kaip urėdijų darbuotojai vertina aplinkosaugos pokyčius per Nepriklausomybės metus Lietuvoje (žr. 8 pav.).

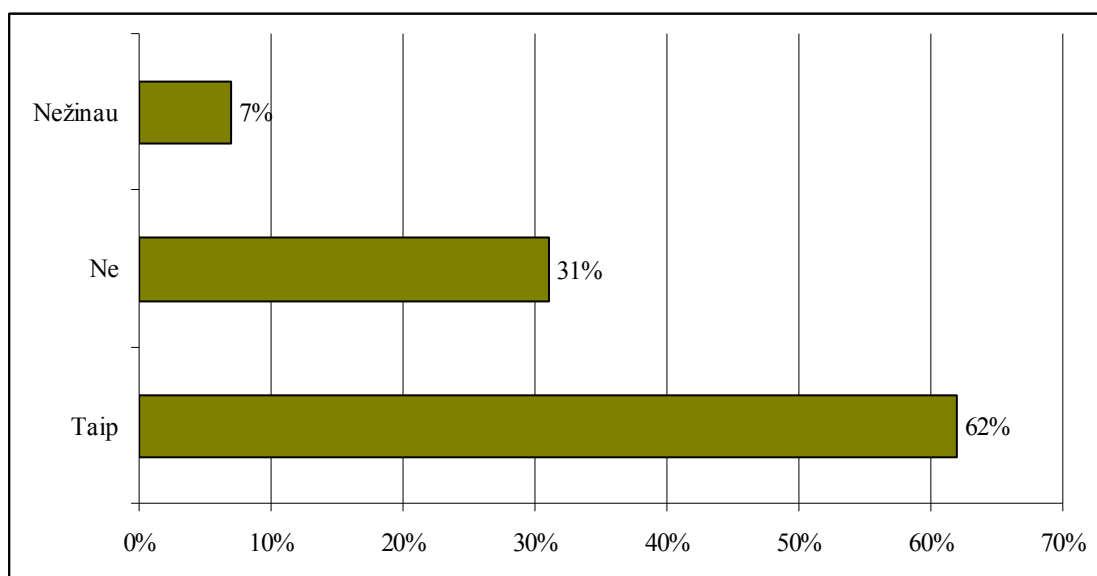
8 pav. Aplinkos kokybės pokyčių per Nepriklausomybės metus vertinimas

Remiantis duomenimis, pateiktais 8 paveiksle teigtina, kad Lietuvoje per Nepriklausomybės metus labiausiai pagerėjo gamtinė aplinka ir verslo sąlygos. Todėl teigtina, kad skiriamas ypatingas dėmesys gamtinei aplinkai, parengtų strateginių dokumentų nuostatų taikymas, įvairių gamtosauginių programų įgyvendinimas ir aplinkosauginių reikalavimų laikymasis pagerino gamtinės aplinkos kokybę. Todėl teigtina, kad miškų ūkyje įgyvendinti aplinkosauginiai reikalavimai, tvarkomi keliai, organizuojami kirtimai ir atsodinimo darbai, įrengiamos rekreacinės zonos, didinamas dėmesys saugomų teritorijų priežiūrai, ir šitie pokyčiai yra pastebimi.

Verslo sąlygų pagerėjimas galimai siejamas su galimybe bendradarbiauti su ES šalimis, privataus ūkio veiklos formavimu, patirtimi ir privačių miško savininkų mokymas. Galima akcentuoti, kad miškas vis tik išlieka svarbiausiu biokuro šaltiniu, todėl gerėjant verslo sąlygom, atsiranda tikimybė pasinaudoti parama, steigti pažangias lentpjūves ir vykdyti kitokią veiklą. Vadinasi, pokyčiai, siejami su miškų ūkio verslo sąlygų gerinimu yra pastebimi ir įvertinami.

Mažiausiai reikšmingas atsakymas, jog pagerėjo vietinių gyventojų socialinės sąlygos, tačiau tikėtina, kad šiam atsakymui įtakos galėjo turėto ekonominis sunkmetis šalyje.

Labai svarbus miškininkystės sektoriuje ES lėšų įsisavinimas ir panaudojimas, todėl aiškinamasi respondentų požiūris į tai, ar efektyviai panaudojamos ES lėšos miškų ūkyje (žr. 9 pav.).

9 pav. ES lėšų panaudojimo miškų aplinkosauginėje veikloje vertinimas

Remiantis duomenimis, pateikiamais 9 paveiksle, teigtina, kad respondentų nuomone ES lėšos yra panaudojamos pakankamai efektyviai, nes taip nurodė 62 proc. apklaustųjų. Tačiau, tai, kad yra 31 proc. manančių, jog lėšos yra panaudojamos neefektyviai rodo, jog urėdijose dar yra susiduriama su ES paramos naudojimo problemomis.

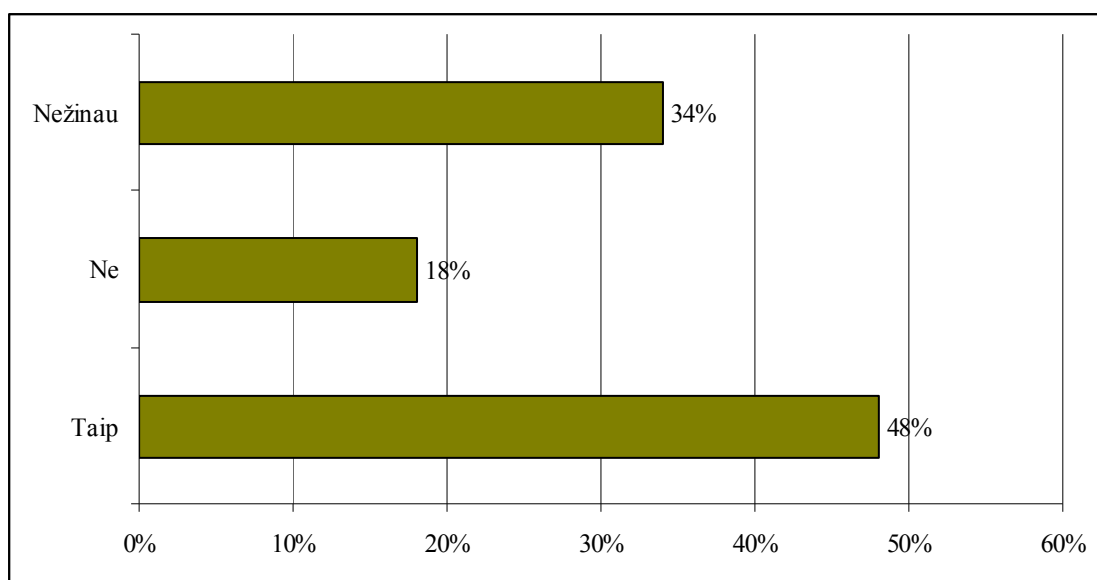
Pažymėtina, kad parama, kuria siekiama didinti miškų ekonominę vertę, skiriama pagal dvi Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 metams (KPP) priemonės „Miškų ekonominės veiklos didinimas“ veiklos sritis. Pagal pirmąją remiamas mažos ekonominės vertės medynų (jaunuolynų) bei krūmynų pertvarkymas ir jaunuolynų ugdymas pagal Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatus. Norintiems modernizuoti miško kirtimą, apvaliosios medienos ir biokuro (medienos kuro) ruošą parama teikiama pagal antrąją veiklos sritį. Pretenduojant į mažesnę paramą, vienam projektui įgyvendinti gali būti skiriama ne daugiau kaip 150 tūkst. litų. Taip pat nustatyta per vieną kvietimo laikotarpį tam pačiam pareiškėjui skiriamos paramos riba – suma negali viršyti 300 tūkst. Litų.

KPP lėšomis gali būti finansuojama iki 50 proc. tinkamų finansuoti projektų, kuriais siekiama didinti miškų ekonominę vertę, išlaidų. Mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse ir NATURA 2000 teritorijose įgyvendinami projektai pagal pirmąją veiklos sritį gali gauti iki 60 proc. finansavimą. Finansuojamų išlaidų dalis nepriklauso nuo to, į kokio dydžio paramą pretenduojama. Teikdami paraiškas dėl abiejų veiklos sričių paramos, miškų savininkai bei savivaldybės NMA taip pat turi pateikti miškotvarkos projektus. Pagal pirmąją veiklos sritį papildomai reikalaujama pristatyti rekonstruojamų miško valdų ploto želdinimo ir žėlimo projektus. Į didesnę kaip 150 tūkst. litų paramą pretenduojantys antrosios veiklos srities pareiškėjai NMA papildomai turi teikti pagal nustatytą formą parengtus verslo planus. Taigi, teigtina, kad parama yra teikiama, tik reikalinga

tikslingai parengti veiklos planus ir pateikti miško ūkio veiklos analizę bei galimybes tinkamai įsisavinti paramą.

Pažymėtina, kad numatoma parama ES ir valstybės miškų ekonominės vertės didinimui, miškų infrastruktūros gerinimui, apželdinimui mišku, miškininkystės potencialo atkūrimui ir prevencinių programų diegimui, pelno nesiekiančioms investicijoms miške, miškų aplinkosaugai. Taigi teigtina, kad teikiama ES ir valstybės parama yra taip pat siejama su aplinkosaugos problemų sprendimu.

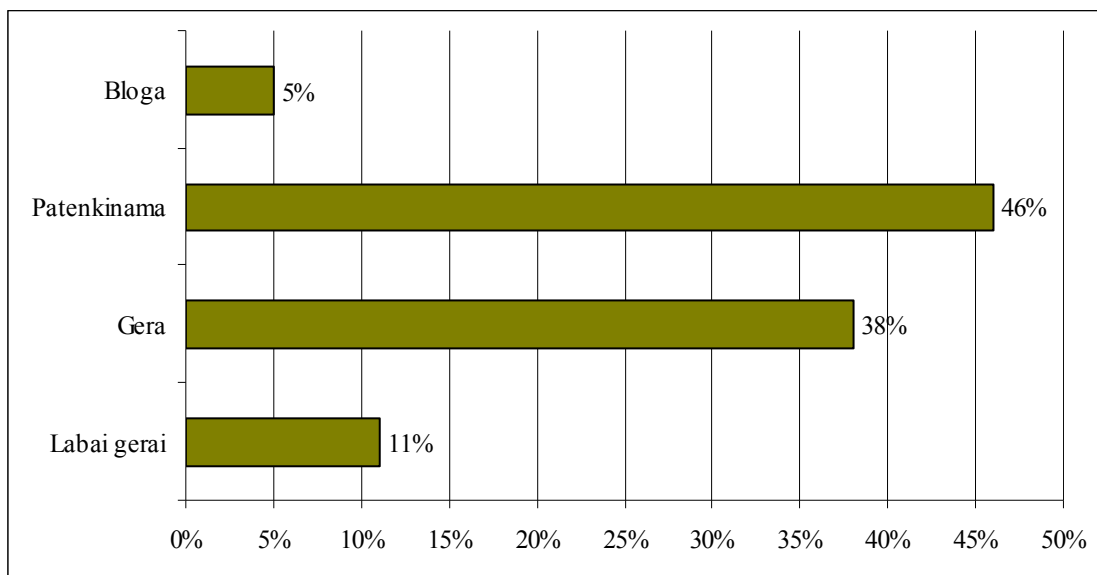
Kaip matyti pagal išvardintas prioritетines paramos teikimo sritis, valstybė skiria dėmesį aplinkosaugos problemoms spręsti, tačiau buvo aiškinamasis ar urėdijų darbuotojų nuomone, šio dėmesio pakanka ar jo reikėtų daugiau (žr. 10 pav.).

10 pav. Valstybės dėmesio aplinkosaugos problemoms spręsti didinimo galimybių vertinimas

Pagal duomenis, pateikiamus 10 paveiksle, matyti, kad respondentų požiūris į valstybės dėmesį aplinkosaugos problemoms nėra labai palankus. Todėl teigtina, kad urėdijos darbuotojai tikisi daugiau paramos iš valstybės. Tačiau reikia akcentuoti, kad pastaruoju metu buvo ilgai diskutuojama dėl valstybinių urėdijų likimo, todėl tikėtina, kad urėdijų darbuotojai mano, jog privačiuose miškuose nebus taip aktyviai laikomasi aplinkosaugos nuostatų ir reikalavimų kaip valstybiniuose miškuose. Todėl tikslinga analizuoti miškų būklę.

Miškų būklę vertinti reikalinga dėl to, kad pažeisti medžiai ne tik mažiau produkuoja medienos, bet susilpnina ir savo aplinkosaugos galimybes, sumažina estetinį ir rekreacinį patrauklumą. Lietuvos bendros miškų būklės vertinimas, urėdijos darbuotojų požiūriu, pateikiamas 11 paveiksle.

11 pav. Lietuvos miškų būklės vertinimas

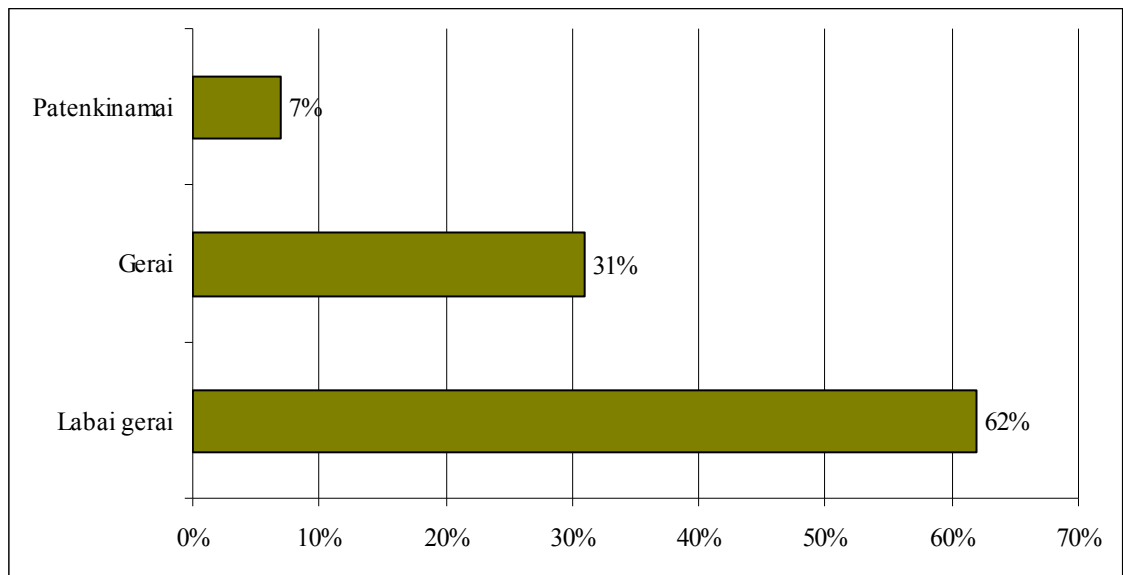
Analizuojant respondentų atsakymus, nustatyta, kad miškų būklė, daugumos respondentų nuomone, vertinama patenkinamai. Tik nedidelė dalis respondentų (11 proc.) įvertino kaip labai gerą ir (38 proc.) respondentų nurodė, kad gera. Miškų būklė kaip bloga vertinama 5 proc. apklaustųjų. Todėl galima teigti, kad Lietuvos miškų bendra būklė yra patenkinama.

V. Stakėno (2004) teigimu, miškų būklė yra matuojama atliekant miškų monitoringą. Svarbiausi miškų monitorine naudojami pagrindiniai miškų medžių būklės rodikliai. Lapų defoliacija, lapijos dechromacija, bei abiotiniai ir biotiniai medžių pažeidimai. Lapų defoliaciją gali sukelti atmosferos tarša, vabzdžiai, žvėrys, augalų ligos, tiesioginė žmogaus veikla (nuskabymas, nulaužymas) ir kt.

Dechromacija – tai pasikeitusių natūralią spalvą spyglių ar lapų dalis, išreikšta procentais nuo visos lapijos. Dažniausiai tai būna spyglių pašviesėjimas, pageltimas ar parudimas dėl maistmedžiagų trūkumo, sausros, padidinto teršalų kiekio koncentracijos ir kt.

Abiotiniai ir biotiniai medžių pažeidimai kasmetinių apskaitų metu fiksuojami kiekvienam apskaitos medžiui. Vadinasi, miškų būklė labai priklausos nuo aplinkos taršos ir žmogaus netinkamos veiklos. Vadinasi, miško būklės priežiūrai svarbi miškininkų veikla. Miškininkų veiklos vertinimas, respondentų požiūriu, pateikiamas 12 paveiksle.

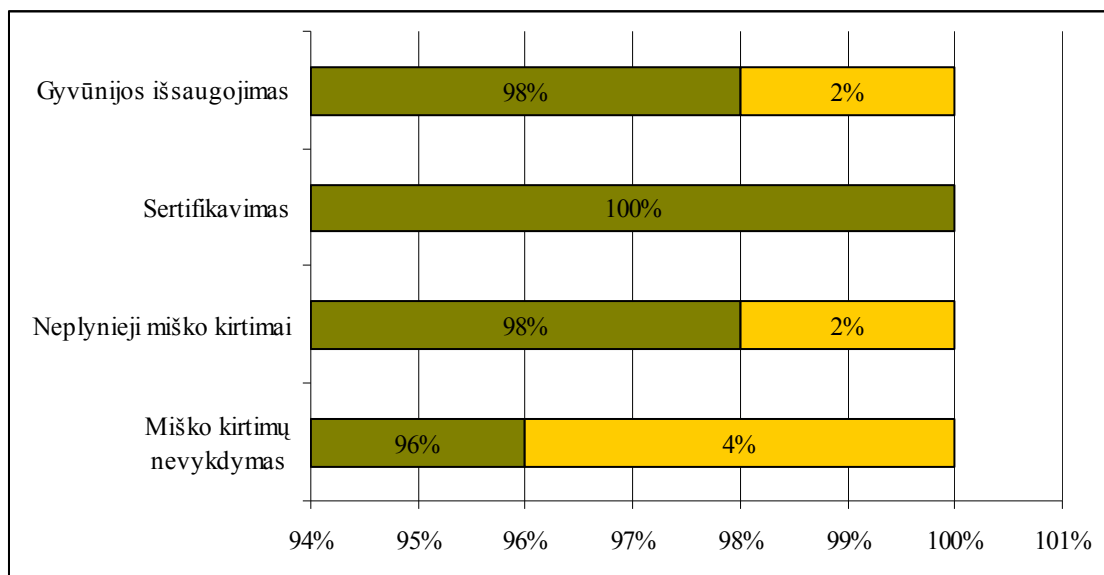
12 pav. Miškininkų veiklos ir darbo vertinimas

Miškininkų veikla, respondentų požiūriu yra vertinama labai palankiai, nes 62 proc. respondentų nurodė, kad šis darbas yra atliekamas labai gerai ir (31 proc.), kad gerai ir tik 7 proc. respondentų nurodė, kad patenkinamai vertina savo kolegų veiklą.

Reikėtų pažymėti, kad nuolatinis miškininkų darbo vertinimas yra atliekamas suteikiant girininkų klasės kvalifikacinę kategoriją. Šiuos kvalifikacinius vertinimus reglamentuoja LR Aplinkos ministro įsakymas „Dėl kvalifikacinių girininko klasių suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Todėl teigtina, kad vyksta nuolatinis miškininkų darbo ir veiklos vertinimas valstybiniu mastu, nes nuolat yra tikrinami miškininkų gebėjimai ir jų galimybės atlikti tinkamą veiklą.

Darnaus vystymosi strateginėse nuostatose, vienas iš prioritetinių rodiklių yra nurodytas kvalifikuotų darbuotojų skaičius urėdijose, todėl teigtina, kad siekiant tinkamos miškininkų veiklos, organizuojamo mokymai ir veiklos seminarai miškininkystės sektoriaus darbuotojams, kadangi keičiantis miškininkystės veiklos organizavimui ir veiklai, kuriuos įtakoja vykstantys pokyčiai ir aplinkosauginiai reikalavimai, atsiranda poreikis kelti kvalifikaciją ir tobulinti savo žinias.

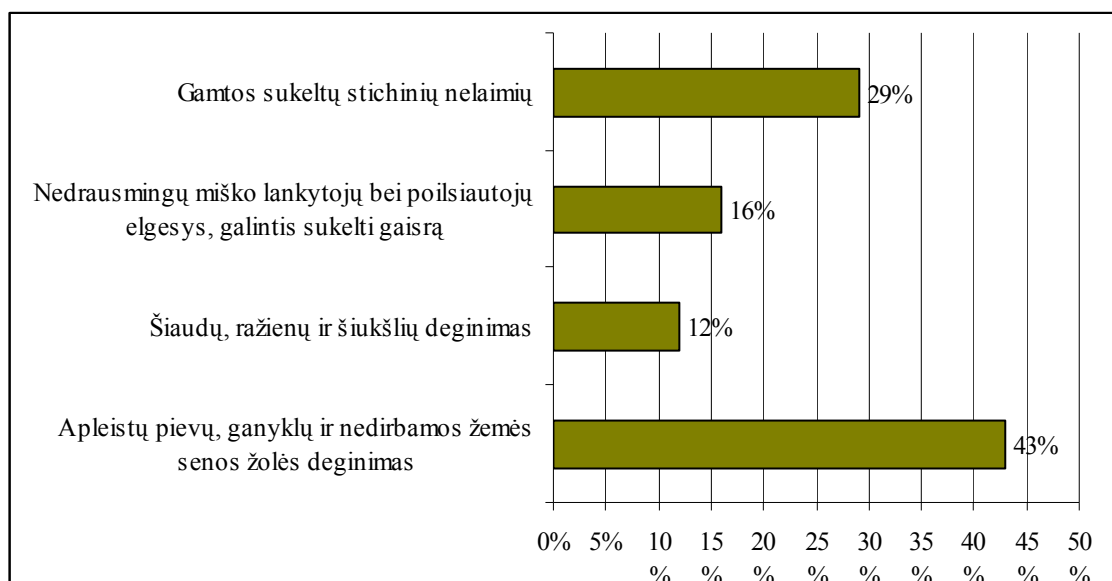
Miškininkai pagrindiniai aplinkosauginių reikalavimų miške vykdytojai, todėl aiškinamasi, kaip yra laikomasi aplinkosauginių reikalavimų urėdijose (žr. 13 pav.).

13 pav. Aplinkosauginių reikalavimų laikymasis urėdijose

Pagal duomenis, pateikiamus 13 paveiksle, matyti, kad aplinkosauginių reikalavimų urėdijose yra laikomasi. Svarbiausia veikla yra miškų sertifikavimas, ši veikla yra vykdoma visose urėdijose iš esmės. Laikantis aplinkosauginių reikalavimų labai aktualus yra gyvūnų išsaugojimo klausimas, todėl galima teigiamai vertinti ir miško kirtimų nevykdymą, nes kirtimai negalimi vykdyti tuomet, kad vyksta poravimasis ir perėjimas, kad būtų nedrumsčiami gyvūnų ramybė taip siekiant sudaryti sąlygas biologinės įvairovės išsaugojimui.

Vienas iš svarbių ir aktualių klausimų organizuojant aplinkos apsaugos priemones yra gaisrų priežasčių išsiaiškinimas bei priešgaisrinių prevencinių programų rengimas. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti dažniausiai pasitaikančias gaisrų miškuose priežastis (žr. 14 pav.)

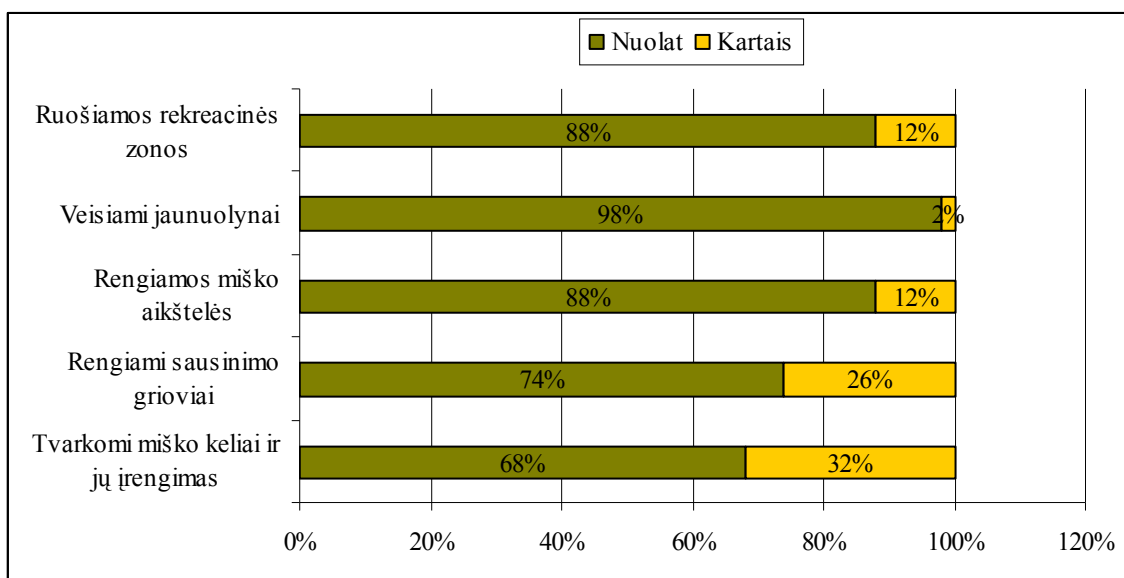
14 pav. Dažniausios gaisrų priežastys urėdijose

Urėdijos darbuotojų teigimu dažniausiai gaisrai kyla dėl apleistų pievų, ganyklų ir nedarbomos žemės žolės deginimo. Paminėtas 12 proc. respondentų ir šiukšlių deginimas. Todėl teigtina, kad

pagrindinė gaisrų priežastis yra įvardijama kaip piliečių nesąmoningumas ir nesilaikymas įstatymų. Kiek mažiau respondentų įvardijo, kad gaisrai dažnai kyla dėl poilsiautojų kaltės, nes kartais paliktas neužgesintas laužas poilsiavietėje ar stovyklavietėje sukelia gaisrus.

Pakankamai svarbi gaisrų miškuose priežastis yra stichinės nelaimės, todėl teigtina, kad siekiant tikslingai organizuoti priešgaisrinę veiklą reikalinga parengti prevencines programas. Miškuose, nepaisant jų nuosavybės formos, veikia bendra valstybinė priešgaisrinių priemonių sistema, apimanti stebėjimo, profilaktines ir priešgaisrines saugos priemones. Miškų priešgaisrinę apsaugą šalies miškuose organizuoja bei koordinuoja Generalinė miškų urėdija prie Aplinkos ministerijos. Vadinsi priešgaisrinę prevenciją turi organizuoti ir valstybinių ir privačių miškų savininkai.

Miško socialinė vertė yra labai svarbi miškininkystės ūkiui, kadangi remiantis atliktais tyrimais, galima teigti, kad gyventojams pirmiausia yra svarbios miško rekreacijos ir poilsio galimybės, o ne ekonominė nauda. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti urėdijos darbuotojų požiūrį į socialinės miško naudos priemones taikomas urėdijose (žr. 15 pav.).

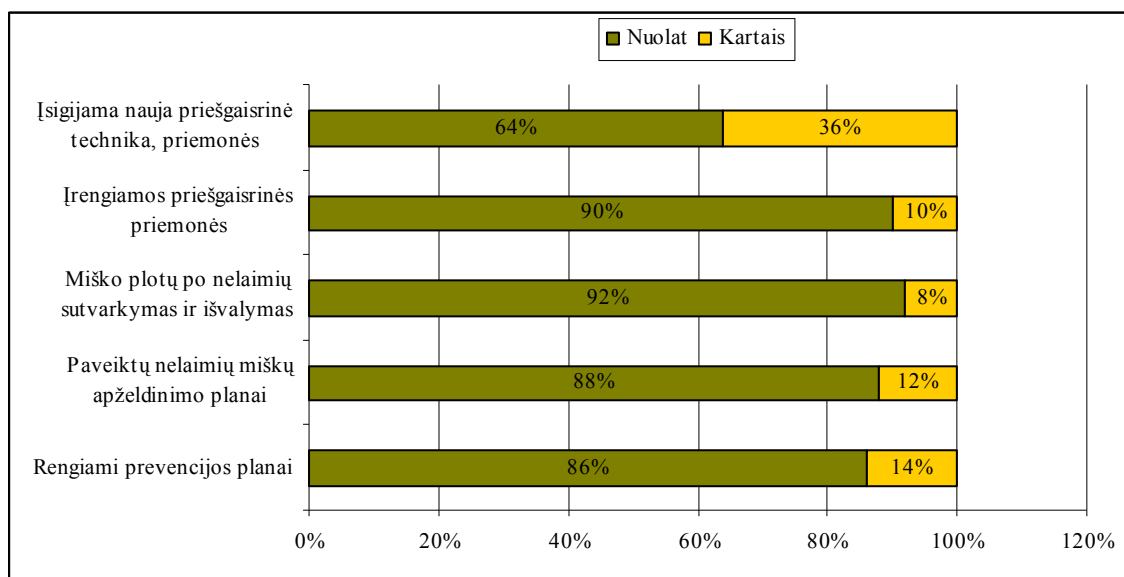
15 pav. Ekonominės, ekologinės, socialinės vertės vykdomos priemonės

Iš miškininkystėje vykdomų priemonių, siekiant aplinkosaugos principų laikymosi aktualiausias yra jaunuolynų veisimas. Vadinasi miškininkams aktualu atsodinti mišką, todėl galima teigti, kad ūkininkaujama miške pagal tvarios miškininkystės principus, kuomet aktualu yra vykdyti nepertraukiamą miškininkystės veiklą nuo sodinimo iki produkcijos realizavimo.

Svarbus ir aktualus urėdijų veiklos socialinės paskirties darbo rodiklis, nes daugelyje urėdijų ruošiamos rekreacinės zonos bei rengiamos miško aikštelės.

Tai, kad mažiausiai respondentų įvardinta sausinimo griovių rengimas bei miško kelių tvarkymas, rodo, kad šis rodiklis jau yra iš dalies įgyvendintas.

Miškas didelę žalą patiria stichinių nelaimių ir gaisrų metu, todėl siekiama išsiaiškinti, kokios organizuojamos priemonės stichinių nelaimių ir gaisrų paveiktiems miškams atkūrimui ir prevencijai (žr. 16 pav.).

16 pav. Stichinių nelaimių ir gaisrų paveiktų miškų atkūrimo priemonių naudojimas

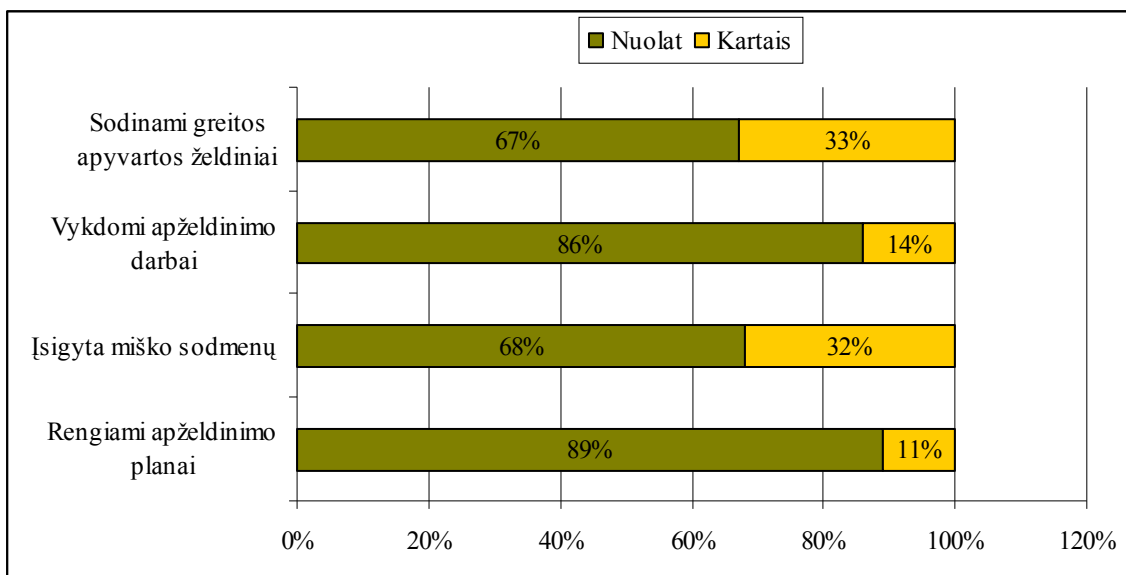
Siekiant išvengti nuostolių dėl stichinių nelaimių ir miškų gaisrų urėdijose aktualus miško plotų po nelaimių išvalymas ir sutvarkymas. Taigi, manytina, kad miškų teritorijos po nelaimių yra sutvarkomos ir atsodinamos, nes net 88 proc. respondentų tai nurodė, kaip vieną iš pagrindinių veiksnių realizuojant miško atkūrimą po gaisrų.

Svarbus klausimas miškininkams yra priešgaisrinių priemonių įrengimas. Reikėtų akcentuoti, kad priešgaisrinių priemonių įsigijimas ir jų parengimas naudojimui yra reikalaujamas ir valstybiniame ir privačiame sektoriuose.

Svarbus veiksnys priešgaisrinei saugai yra prevencinių programų rengimas. Todėl teigtina, kad urėdijose yra analizuojama miškų būklė ir pasirengta stichinių nelaimių bei gaisrų sukeltų padarinių likvidavimui bei išvengimui.

Tai, kad naujos, modernios technikos įsigijimui pritarė mažiausiai respondentų rodo, jog šios technikos urėdijose iš esmės yra pakankamai.

Žemės ūkio paskirties žemė yra naudojama ne pilnai. Todėl tikslinga šią žemę apsodinti mišku. Buvo aiškinamasi respondentų nuomonė dėl priemonių, kurios yra organizuojamos vykdant tokios žemės apželdinimą (žr.17 pav.)

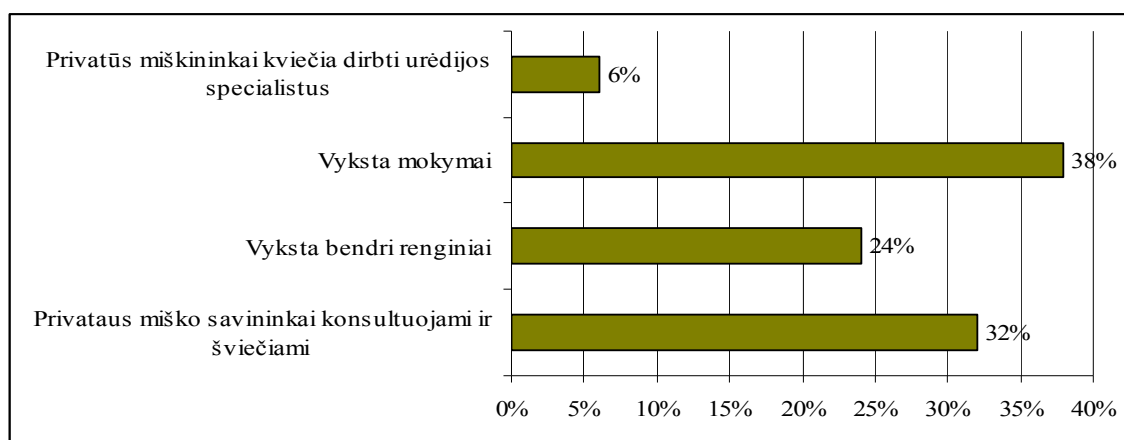
17 pav. Žemės ūkio paskirties žemės apželdinimui taikomos priemonės

Urėdijų darbuotojų teigimu, siekiant tinkamai išnaudoti žemės ūkio paskirties žemę pirmiausia yra rengiami apželdinimo planai. Vadinasi, pagal planuojamus nuveikti darbus apželdinant nenaudojamas žemes yra įsigyjama sodmenų, tikslingai įvertinus jų reikalingumą.

Svarbus rodiklis yra apželdinimo darbų vykdymas. Todėl galima daryti prielaidą, kad tokių žemių yra nemažai kiekvienoje urėdijoje.

Apibendrinant galima teigti, kad aplinkosaugos vadyba yra įgyvendinama laikantis ES strateginių dokumentų bei Lietuvos respublikos teisės aktų, didinant miškininkystės darbų apimtį, apželdinant iškirstus plotus, laikantis priešgaisrinės saugos ir sanitarinės miškų būklės reikalavimų bei įgyvendinant ekonominius, ekologinius ir socialinius miškininkystės veiklos rodiklius.

Paskutinis anketinės apklausos blokas buvo skirtas privačių miškų savininkų problemoms vertinti. Privačių miškų savininkai yra kiekviename Lietuvos rajone. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, kiek vyksta bendravimas urėdijos darbuotojų ir privačių miškų savininkų (žr. 18 pav.)

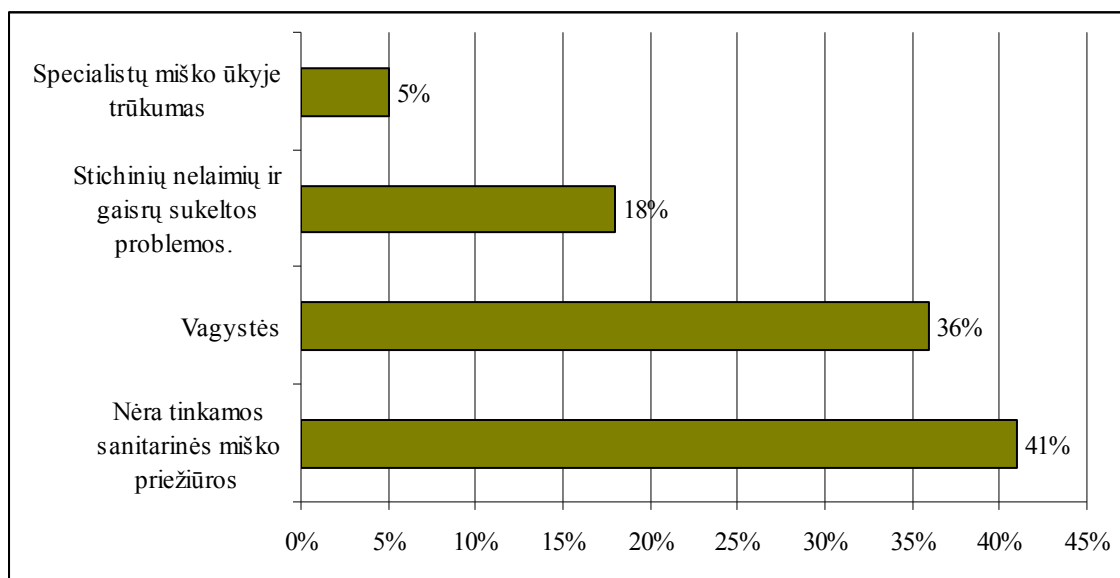
18 pav. Urėdijos darbuotojų ir privačių miškų savininkų bendradarbiavimo formos

Pagal 18 paveiksle pateikiamus urėdijos darbuotojų atsakymus matyti, kad urėdijose vyksta mokymai (38 proc.) privataus miško savininkams. Taip pat nemaža dalis (32 proc.)

respondentų nurodė, kad privataus miško savininkai yra konsultuojami ir šviečiami. Vadinasi, urėdijos darbuotojai padeda privatiems miško savininkams spręsti kylančias problemas, todėl galima teigti, kad aktuali privačių miškų savininkų problema žinių trūkumas, kadangi didžioji privačių miškininkų dalis neturi specialaus išsilavinimo. Vadinasi, siekiant įgyvendinti miškotvarkos vadybos reikalavimus privatiems miško savininkams reikalinga specialistų pagalba. Remiantis respondentų atsakymais galima pastebėti, kad tik labai maža dalis (6 proc.) respondentų nurodė, jog privačių miškų savininkai kviečia dirbti į savo ūkius profesionalius miškininkus. Todėl manytina, kad privatūs miškai nėra tinkamai prižiūrimi ir žinių trūkumas tam turi didelę įtaką.

Galima pastebėti ir tai, kad vyksta bendri privačių miško savininkų ir urėdijų renginiai, todėl tikėtina, kad šiuose renginiuose vykdomos miškų atsodinimo, valymo programos, kurios turi įtakos miškų tvarkymui ir priežiūrai.

Buvo prašoma įvardinti privačiame miškų ūkyje kylančias problemas (žr. 19 pav.).

19 pav. Problemos kylančios privačiame miškų ūkyje urėdijos darbuotojų požiūriu

Remiantis urėdijų darbuotojų pateiktais atsakymais, teigtina, kad pagrindinė problema tai, nėra tinkamos sanitarinės miškų ūkio priežiūros (41 proc.). Vadinasi, miško savininkai neturi galimybių tinkamai valyti miško, įvertinti miško pažeidimų, nustatyti, kokiomis priemonėmis užtikrinti miško sanitarinę būklę. Todėl tikėtina, kad privačiuose miškuose daugiau įvairiomis ligomis užsikrėtusių medžių, nėra atliekamas miško tikslingas miško valymas.

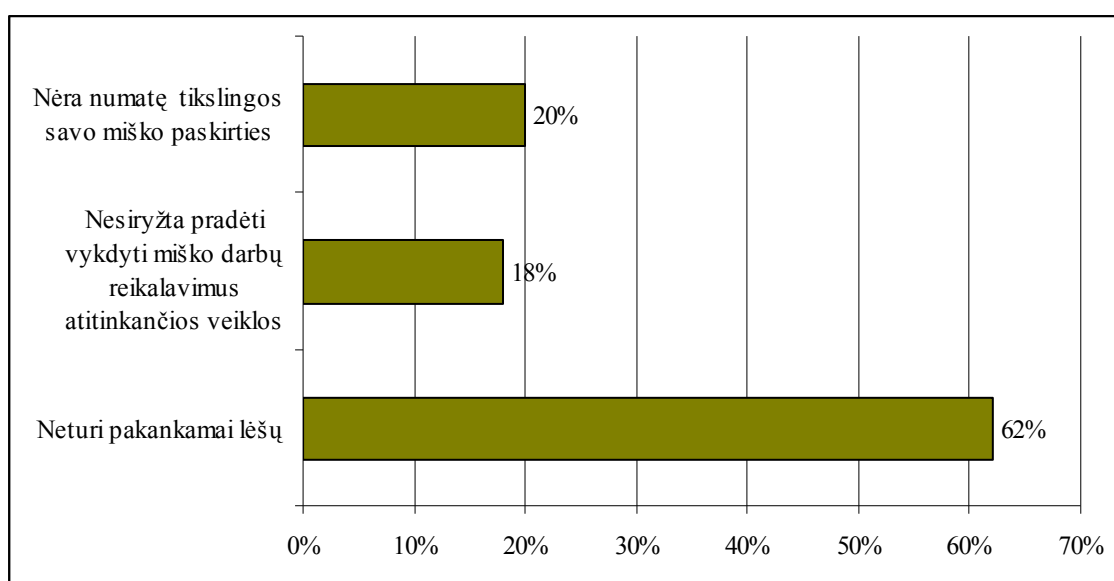
Didelė problema privačiuose miškuose yra vagystės (36 proc.). taigi galima akcentuoti, kad valstybiniuose miškuose vyksta miško saugojimas, o privačiuose miško tam nėra galimybių ir lėšų, todėl yra piktybiškai kertami miškai, nesilaikant jokių įstatymų.

Privatūs miškų savininkai susiduria ir su stichinių nelaimių bei gaisrų sukeltomis problemomis, todėl kad nėra užtikrintas miško zonos stebėjimas, pasirengta tinkami likviduoti

nelaimę. Tokios sąlygos susiklosto dėl to, kad patys savininkai gyvena miestuose ir nelabai stengiasi atlikti visus reikalingus darbus, kad būtų parengta prevencinė sauga nuo stichinių nelaimių.

Mažiausiai respondentų nurodė, kad privatininkai susiduria su specialistų trūkumu atliekant darbus savo valdose. Todėl galima teigti, kad tie miškininkai, kurie savo miškuose atlieka įvairius darbus konsultuojasi, mokosi ar pasisamdo specialistus įvairių darbų atlikimui, o tie privačių miškų savininkai, kurie nedirba jokių darbų, nesirūpina, kad jų miškus prižiūrėtų specialistai.

Pagrindinis ES reikalavimai siekiant tvarios miško plėtros yra miškų sertifikavimas. Tačiau privatūs miškai nėra sertifikuoti. Todėl buvo aiškinamasi urėdijos darbuotojų nuomonė, kuri pagrindinė priežastis, kad privatūs miškininkai nevykdo sertifikavimo (žr. 20 pav.)

20 pav. Sertifikavimo nevykdymo privačiuose miškuose priežastys

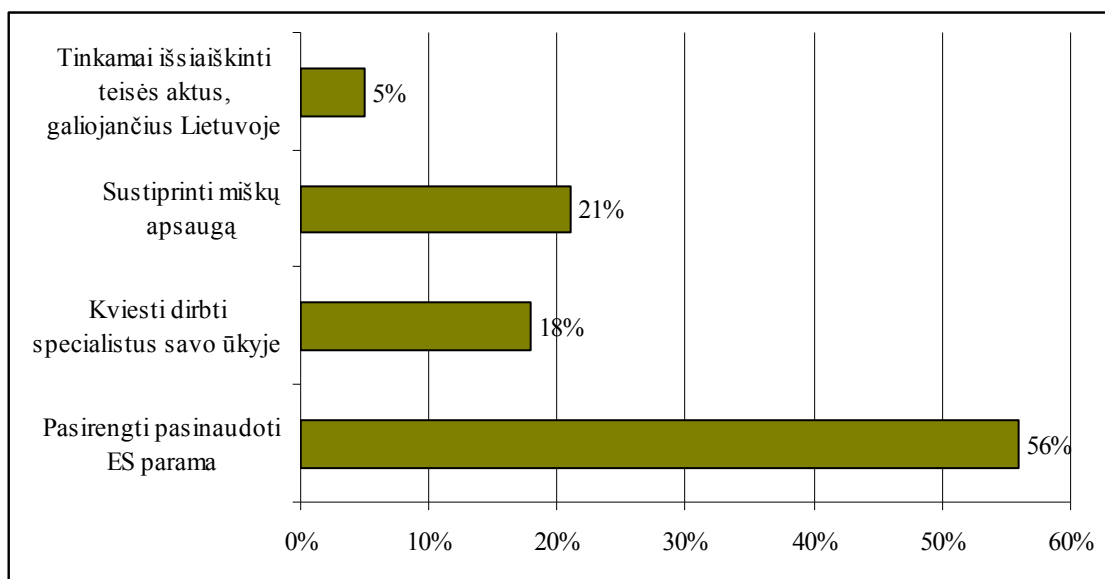
Pagrindinė sertifikavimo nevykdymo privačiuose miškuose priežastis – lėšų trūkumas (62 proc.). vadinasi, privataus miško savininkai, turėdami nedidelius miškų plotus neturi galimybės atlikti sertifikavimo dėl to, kad mažam miškui sertifikuoti reikalingos didelės lėšos, o jei nėra vykdoma jokia ūkinė veikla, to daryt niekaip neapsimoka.

Tačiau sertifikavimo neatlikimo priežastis gali būti ir tikslingos veiklos neatlikimas savo valdose. Taigi galima pastebėti, kad privataus miško savininkai neorganizuoja miškininkystės darbų, todėl sertifikavimas jų miškuose tampa nereikalingas.

Kaip vieną iš priežasčių, turinčią įtakos sertifikavimui yra nurodomas ir privačių miško savininkų nepasiryžimas pradėti vykdyti veiklą pagal visus miškininkystės reikalavimus, todėl pažymėtina, kad Lietuvoje miškininkystei keliami reikalavimai gąsdina privačius miško savininkus, todėl privačių miškų veikla pagal miškininkystės tradicijas yra kol kas nepriimtina, nes didžioji dalis miškų savininkų tik pardavinėja medieną. Vadinasi, tai privataus miško savininkai

neužsiima tikslinga miškininkystės veikla, rodo, jog nevyksta numatyti atsodinimo ir tvarkymo darbai, kas turi įtakos sveiko miško augimui.

Kokias privačių miško savininkų problemų sprendimo priemones mato urėdijų darbuotojai pateikiama 21 paveiksle.

21 pav. Privačių miškų savininkų problemų sprendimo būdai

Urėdijos darbuotojų nuomone, pagrindinė privačių miškų savininkų problemų sprendimo galimybė – ES lėšų panaudojimo galimybė. Todėl galima teigti, kad miškininkai žino situaciją, jog yra skiriamos ES lėšos, bet jos nėra įsisavinamos. Tačiau pažymėtina, kad privačių miškų savininkų baimė ir nesugebėjimas pritaikyti savo žinių sunkina privačių miškų būklę. Todėl tikėtina, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios miškų savininkai bijo rizikuoti pasinaudoti ES parama, griežtos lėšų panaudojimo taisyklės.

Urėdijos darbuotojų teigimu, sprendžiant privataus miško savininkų problemas yra reikalinga įvertinti miško apsaugos galimybes ir šią apsaugą sustiprinti, kadangi vagysčių miškuose daugėja.

Tinkamai organizuojant miškininkystės veiklą reikalinga privačių miškų savininkams kviešti specialistus dirbti savo ūkiuose, nes tuomet būtų galima sudaryti tinkamas miškininkystės veiklos vykdymui

Apibendrinant galima teigti, kad miškų urėdijose yra tikslingai įgyvendinama miškų vadybos politika ir atitinkamai vykdomi aplinkosauginiai reikalavimai atliekant bet kokią veiklą miškuose. Urėdijose yra siekiama įtvirtinti miškininkystės principus ir jais remiantis organizuoti savo veiklą. Labai aktualūs darbai sietini su miško atsodinimo darbais, biologinės įvairovės išsaugojimu. Įvertinama veikla, kurioje kviečiama dalyvauti ir visuomenė, kadangi miško tvarkymo

darbai turi būti aktualūs ne tik miškininkams. Siekiant tinkamos miškotvarkos įgyvendinimo miškininkams dar yra reikalingi įsigyti tobulesnės ir modernesnės technikos.

Analizuojant respondentų atsakymus nustatyta, kad valstybiniame miškininkystės sektoriuje problemų didelių nėra, tačiau išsiskiria privačių miškų savininkai, kurie nerealizuojami miško politikos reikalavimų ir nevykdo tinkamos veiklos. Urėdijų darbuotojai išskiria privačių miškų savininkų nepasirengimą dirbti miškų ūkyje, kadangi daugelis privačių miškininkų neturi tinkamo išsilavinimo, nors urėdijose ir vyksta mokymai bei konsultacijos privačių miškų savininkams, tačiau tai dar nėra įtakojama dėl tinkamos miškininkystės veiklos plėtojimo. Sudėtinga miškininkystės veikla vykdyti privačiuose miškuose ir dėl to, kad nėra atliekamas sertifikavimas, o nesertifikuoto miško medienos pardavimai yra žymiai mažesni, tačiau sertifikuoti miškų privatūs miškų savininkai neturi galimybių, kadangi turint nedidelius miškus labai brangiai kainuoja. Privačių savininkų problemų sprendimas gali būti atliktas įsisavinant ES teikiamą paramą.

IŠVADOS

1. Miškų ūkio sistemos aplinkosaugos problemas sprendžia aplinkosaugos vadybos institucinė sistema. Lietuvos miškų ūkio valdymo sistema pagrįsta funkcijų ir kompetencijų atskyrimo principu: atitinkamo sektoriaus politiką ir strategiją formuoja už šio sektoriaus valstybinį valdymą atsakinga ministerija, šią politiką ir strategiją įgyvendina ministerijai pavaldžios institucijos, įgyvendinimo kontrolė priskiriama atitinkamai kontrolės institucijai.
2. Aplinkosaugos vadybos pasekmės vertinamos pagal aplinkosaugos ir ekonominių tikslų atitikimą: kuo teigiamesnę įtaką vieni tikslai daro kitiems, tuo geresnis aplinkosaugos vadybos įmonėje vertinimas. Aplinkosaugos vadybos sistemų standartai reikalauja nuolatinio tobulinimo, tačiau kiekvienai įmonei palieka spręsti, kaip išmatuoti įmonės pastangų veiksmingumą. Aplinkosaugos veiksnių įtaka vertinama pasirinktiems įmonės ekonominės veiklos aspektams: konkurencingumui; įmonės ir produkto įvaizdžiui; kaštų taupymui; ilgalaikiam pelnui; trumpalaikiam pelnui; vadovų ir savininkų ir darbuotojų pasitenkinimui įmonės veikla; kontroliuojamai rinkos daliai kontroliuojančių institucijų pasitikėjimui.
3. Aplinkosaugos vadyboje taikomos priemonės įgyvendinamos pagal ES reikalavimus ir Lietuvos nacionalinių strategijų bei programų nuostatas. Atliekami miško sertifikavimo, rekreacinių zonų įrengimo darbai, analizuojama sanitarinė miškų būklė, siekiama biologinės įvairovės išsaugojimo.
4. Atlikus anketinę apklausą urėdijose, nustatyta, kad miškininkai palankiai vertina aplinkosaugos politiką, teisė aktų realizavimo galimybes bei aplinkosaugos politikos integravimą į įvairias ūkio šakas;
5. Geriausiai yra vertinami gamtinės aplinkos ir verslo sąlygų pokyčiai Nepriklausomybės laikotarpiu siekiant įgyvendinti aplinkosauginius reikalavimus. Lietuvos miškų būklė respondentų vertinama patenkinamai.
6. Miškininkų darbas ir veikla yra vertinami palankiai. Urėdijose yra laikomasi aplinkosaugos reikalavimų siekiant išsaugoti biologinę įvairovę ir didinant miškininkystės veiklos apimtį. Akcentuojamos prevencinės programos ir naujos modernios technikos įsigijimas siekiant išvengti gaisrų bei tinkamai realizuoti stichinių nelaimių padarinius.
7. Privataus miškų ūkio sektoriuje stebimos ir išskiriamos problemos: netinkama sanitarinė miško prižiūra bei vagystės ir nesaugomų privačių miškų teritorijų. Urėdijos darbuotojų nuomone, ES parama padėtų išspręsti kylančias problemas ir vykdyti specifinę miškininkystės veiklą privačiuose miškuose.

8. Darbe kelta hipotezė, jog valstybiniuose ir privačiuose miškuose iškyla skirtingos problemos pasitvirtino, kadangi valstybiniame sektoriuje yra griežtai laikomasi ES aplinkosauginių reikalavimų ir yra vykdomos numatytos valstybės priemonės įgyvendinant aplinkosaugos politikos klausimus, o privačiame sektoriuje susiduriama su dar nepalankiu miškų savininkų požiūriu į ES teikiamą paramą bei žinių trūkumą valdant mišką.

REKOMENDACIJOS

1. Reikalinga aktyvesnis ES paramos įsisavinimo galimybių propagavimas privačiuose miškų ūkiuose, siekiant padėti privačių miškų savininkams tinkamai vykdyti miškininkystės veiklą savo miškuose.
2. Urėdijose tinkamai perengti privačių miškų savininkų mokymus ir programas, kuriose dalyvaujantys savininkai gauti kvalifikacinius pažymėjimus ir galėtų pradėti veiklą privačiame miškų ūkyje.
3. Privačių miškų savininkams reikalinga išsiaiškinti teikiamą miško naudą ir ieškoti galimybių subalansuotai veiklai savo valdose.

LITERATŪRA

1. Aplinkos politikos formavimas [Žiūrėta 2009-06-02] Prieiga per internetą < http://www.esnaujienos.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=30:aplinkos-politikos-formavimas&catid=67:aplinkosauga-ir-klimato-kaita&Itemid=88
2. Apsaugoti mūsų girias, ežerus ir plaučius nuo taršos. [Žiūrėta 2009-06-03] Prieiga per internetą < // <http://www.europarl.europa.eu/highlights/lt/703.html>
3. Aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. patvirtintos Pagrindinių miško kirtimų taisyklės
4. Biologinės įvairovės išsaugojimas 2007 – 12 -19 [Žiūrėta 2009-06-19] Prieiga per internetą <http://www.gmu.lt/biologines_ivairoves_issaugojimas/nid.293/
5. Čepinskis J., Žirgūtis V. (2000). Visuotinės kokybės ir aplinkos vadybos struktūrų integralumas // Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. Nr. 3 (13). P.35 - 42
6. Čepinskis J., Pijoras T., Žirgūtis V. (2001). Aplinkosaugos vadybos vertinimas Lietuvos įmonėse.//Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba, Nr. 3 (17), p. 44 – 45
7. Dabkevičius Z., Vasiliauskas A., Žiogas A. (2006). Miško fitopatologija. Kaunas. Lututė.
8. Deltuvas R. (2001). Europos miškų išteklių ir jų tvarkymas // Mūsų girios, Nr. 5
9. Deltuvas R. (2006). Privačios miškininkystės patirtis Europoje// Miškai ir mediena. [žiūrėta 2010-04-13] [prieiga per internetą [<http://www.bmm.lt/index.php?id=9,112,0,0,1,0>]
10. Deltuvas R., Mažeika J., Činga G. (2009). Privačių miškų tvarkymo ES šalyse patirtis ir šios problemos sprendimo keliai Lietuvoje. //Mūsų girios, Nr. 8, p.22 - 28
11. Domarkas V. (2002). Šiuolaikinių aplinkosaugos programų viešosios vadybos ypatybės //Viešoji politika ir administravimas, Nr. 3, p.47 - 57
12. Domarkas V., Varapnickas A (2006). Miškininkystės vystymo Europos Sąjungoje tendencijos ir Lietuvos miškų ūkio valdymo aktualijos //Viešoji politika ir administravimas, Nr. 16, p., p.41 – 54
13. Gaižutis A. (2001). Išskirtai – atsodink. Vilnius
14. Generalinės miškų urėdijos prie Aplinkos ministerijos nuostatai // Valstybės žinios, 2007, Nr. 75 - 2993
15. Jakutis A., Petraškevičius V., Stepanovas A., Šečkutė L., Zaicev S. Ekonomikos teorija. Vadovėlis. 2007. Vilnius.
16. Karazija S., Vaičiūnas V. (2000). Ekologinis miškų vaidmuo Lietuvoje. Kaunas. Lututė.
17. Kurlavičius P. (2006). Biologinės įvairovės apsauga valstybiniuose miškuose. Kaunas. Lututė.
18. Lazdinis I., Dudutis D. Miškų ūkis. 2008. // Aplinkos politika ir valdymas. Vilnius., p.122
19. LR Konstitucija. Vilnius, 1992.

20. LR Žemės įstatymas // valstybės žinios, 2004, Nr. 28 - 868
21. LR Miškų įstatymas // Valstybės žinios 2001, Nr.35 – 1161
22. LR Žemės reformos įstatymas // Valstybės žinios, 1997, Nr. 69 – 1735
23. LR Piliečių nuosavybės teisių į nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas // Valstybės žinios, 1997, Nr. 65 – 1558
24. LR Įstatymas Dėl Lietuvos Respublikos vyriausybės įstatymo įgyvendinimo// [Žiūrėta 2010-01-12] prieiga per internetą
<http://www.litlex.lt/scripts/sarasas2.dll?Tekstas=1&Id=10279&Vr=1&Pr=1>
25. LR Aplinkos ministro įsakymas Dėl miško sanitarinės apsaugos taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios, 2002, Nr. 20 – 766
26. LR Aplinkos ministro įsakymas Dėl miško želdinimo ir žėlinių apskaitos ir vertinimo metodikos patvirtinimo// Valstybės žinios, 2004, Nr.42
27. LR Aplinkos ministro įsakymas Dėl Biržių atrėžimo ir įvertinimo taisyklių patvirtinimo // Valstybės žinios, 2004, Nr. 167 – 6157.
28. LR Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-446 Dėl kvalifikacinių girininkų klasių suteikimo ir panaikinimo tvarkos aprašo tvirtinimo ,, //Valstybės žinios, 1998, Nr. 84 – 2353., 2002, Nr. 20-766
29. Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programa [žiūrėta 2010-04-07] prieiga per internetą : http://www.zum.lt/min/failai/2007-2013_m_KPP_plano_priemones-06-09-18_var.pdf
30. Lietuvos miškotvarka ir jos raida. (2002). Kaunas.
31. Lietuvos ažuolynai. Išsaugojimo ir atkūrimo problemos.(1997). Sudarytojas. P. Karazija. Kaunas. Lututė.
32. Lietuvos kaimo plėtros 2007 – 2013 m. programa // [Žiūrėta 2009 – 12 -28] prieiga per internetą < <http://www.zum.lt/documents/BZUP/76%20krastovaizdis.pdf>
33. Lučiūnienė I. (2003). Privatūs miškų savininkai siekia asocijuotis // Medis.lr. [žiūrėta 2009-12-28] prieiga per internetą <http://www.medis.lt/bmm-straipsnis.cfm?id=32>
34. Miško atkūrimo ir įveisimo nuostatai: miško sodmenų, želdinių ir žėlinių apskaitos ir vertinimo metodika.
35. Miško savininko ABC.(2005) / Sudarytojas A. Gaižutis. Kaunas. Lututė.
36. Miško savininkai ieško geriausio privataus miško valdymo modelio [Žiūrėta 2010-04-17] prieiga per internetą :
http://www.manoukis.lt/euroukis/print_forms/print_st.php?st=313&m=1
37. Mizaras S. (2009). Miško ūkio plėtros kai kurie aspektai // Mūsų girios, Nr. 8, . 6 – 8

38. Mockus A. (2008). Savininkai norėtų racionaliau tvarkyti miškų ūkį // valstietis, 2008-10-18 [žiūrėta 2010-03-19] prieiga per internetą : <http://www.valstietis.lt/Pradzia/Rubrikos/ES-parama/Savininkai-noretu-racionaliau-tvarkyti-misku-uki>
39. Pivoriūnas A., Kurlavičius P. (2005). Privataus miško tvarkymas išsaugant biologinę įvairovę. Kaunas. Lututė.
40. Pivoriūnas A. (2004 a). Decision – making by Private Forest Owners: Review of Empirical studies. *Baltic Forestry*, 10 (1), p.104-108.
41. Pivoriūnas A. (2004 b). Need assessment of Non – industrial Private forest Owners in Lithuania. IUDRO international symposium „Human Dimensions of Family, Farm and Community Forestry“, Pullman, USA, p.127-121
42. Privatūs miškų savininkai Lietuvoje [žiūrėta 2010-05-03] prieiga per internetą <http://www.girininkija.lt/index.php?lang=1&sid=429&tid=459>
43. Politinės – teisinės aplinkos apsaugos priemonės [Žiūrėta 2010-10-07] prieiga per internetą http://www.lzuu.lt/nm/l-projektas/-Aplinkos_tarsa/39.htm
44. Ragulskytė – Markovienė R. (2006). Aplinkos teisė. Lietuvos teisės derinimas su Europos Sąjungos reikalavimais.
45. Stakėnas V. (2004). Miško ekosistemų būklės vertinimas ir monitoringas // naujausių gamtos mokslo žinių sklaidos mokytojams tinklas. Projektas [Žiūrėta 2010-03-29] prieiga per internetą http://gamta.vdu.lt/mokytojai/kursai/Misko_ekosistemu_bukles_vertinimas_ir_monitoringas.pdf
46. Stanaitis A. (2006). Natūralus gamtos išsaugojimas ir aplinkosauga – viena svarbiausių žmonijos išgyvenimo sąlygų. [Žiūrėta 2009-06-17] Prieiga per internetą < http://www.parkai.lt/show/lt/news/id_98.html>
47. Šepetienė J. (1996). Miškininkystė. Vilnius. Informacijos ir leidybos centras.
48. Šileika A. (2001). Aplinkos vadybos sistemų diegimas ir sertifikavimas. Problemos ir perspektyvos Lietuvos organizacijoms // Aplinkosaugos tyrimai, inžinerija ir vadyba. Nr. 2 (16), p. 77 -80
49. Šiaulių miškų urėdija. 2005
50. Valstybinė miškų priešgaisrinės apsaugos programa// Valstybės žinios , 2002, Nr. 28 - 1004
51. Vyriausybės 2004 m. balandžio 8 d. nutarimu Nr.399 Lietuvoje paukščių apsaugai
52. Žiūkienė S., Ruškus J. Individualaus buitinių atliekų tvarkymo modeliai: apklausos raštu duomenys // Aplinkos tyrimai, inžinerija ir vadyba. 2001, Nr. 4 (18). P. 19 -29
53. Žemulis F. (2008). Kas išsergės girių retenybės? // Lietuvos rytas, 2008-07-04

PRIEDAI